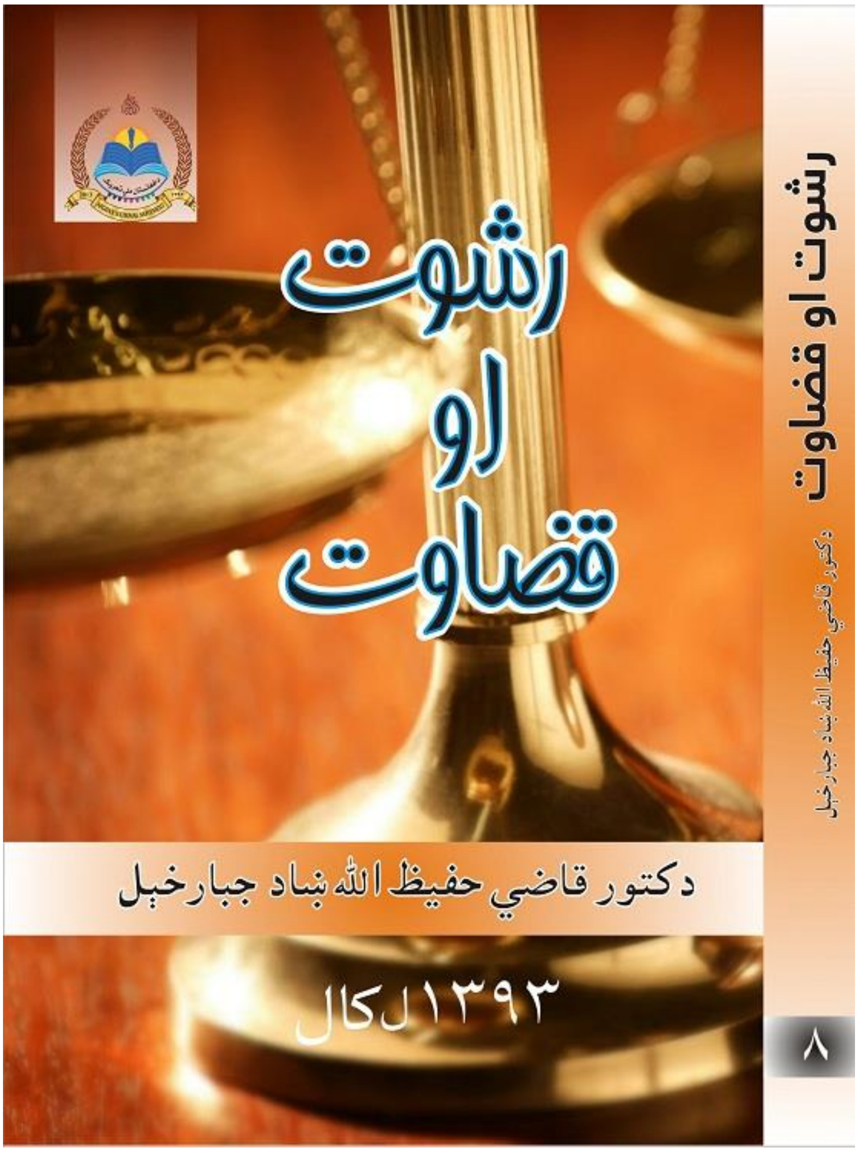

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت او قضاوت

الحاج پروفیسور دکتور قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل

www.melitahrik.com
0777 400 116

۱۳۹۳ ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

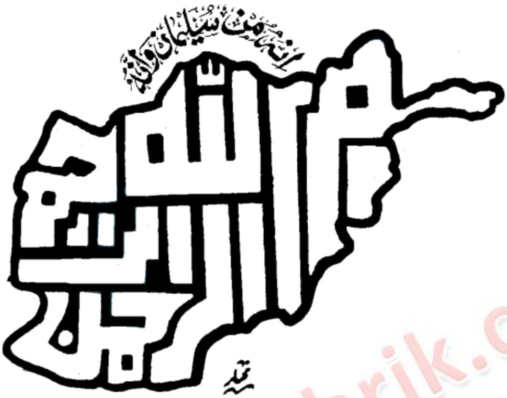

د کتاب پېژندنه :

د کتاب نوم: رشوت او قضاوت
ليکوال: الحاج پروفيسور دکتور قاضي حفيظ الله ښاد جبارخېل
خپرندوی: د افغانستان ملي تحريک فرهنګي ځانګه
د خپرندوی شمېره: (۸)
کمپوز: ظفر اقبال
پښتي ډيزاين :فياض حميد
د چاپ شمېر: ۱۰۰۰
د چاپ کال:۱۳۹۳ل کال

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالـــۍ

دا ليکنې خپلې د ژوند سببي مور او زما د علم پـال پـه اسلامي علومـو پـوه استـاد پـلار تـه ډالـۍ کـوم، چې زه يې په ديني علم روزلی او هغه ته هڅولی يـم، ده تـه لـوړې درجـې غـواړم او دعـا کـوم، چـې د الله تعالی رضا زمونږ د ټولو مسلمانانو نصيب شي.

الحاج پروفيسور ډاکټر قاضي حفيظ الله ښاد جبارخيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

گڼه	سرلیک	مخ
۱	سریزه	الف
۲	له بېو ځان ساتنه	۱
۳	رشوت	۲۵
۴	د رشوت پراخه معنی	۲۶
۵	د رشوت لغوي معنی	۲۶
۶	د رشوت اصطلاحي معنی	۲۸
۷	قضاوت	۳۳
۸	د قضا شرعي حکم	۳۴
۹	قضا ته اړتیا کې حکمت	۳۶
۱۰	د قضا د مشروعیت غرض او هدف	۳۸
۱۱	د قاضي ټاکل او د قضا د منصب منل	۴۰
۱۲	د قضاوت شرطونه	۴۰
۱۳	فساد کې قضایي عوامل	۴۲
۱۴	رشوت ته د مخ کولو سببونه	۴۴
۱۵	د قضایي فساد منفي اثرات	۴۶
۱۶	د رشوت حکم	۴۸
۱۸	په قرآن کریم کې	۴۸
۱۹	په احادیثو کې	۵۳
۲۰	په اجماع کې	۵۶
۲۱	د رشوت ارکان	۵۷
۲۲	راشي	۵۷
۲۳	مرتشي	۶۰

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۴	د رشوت مال	۶۴
۲۵	د رشوت د مال مالکیت او ضمان	۶۶
۲۶	د محاباتي بیع په ترخ کې رشوت	۶۷
۲۷	د رشوت ډولونه مالي او غیر مالي	۷۱
۲۸	د اهل سنت او جماعت له نظره د غیر مال رشوت	۷۱
۲۹	هدیه (د هدیه، مقصد او ډولونه یې)	۷۳
۲۹	د رشوت او مصانعي توپیر	۷۵
۳۰	د قضاوت اجره	۷۷
۳۱	ارتزاق - د قاضي د ارتزاق تعریف	۷۸
۳۲	د رزق او اجرت توپیر	۷۸
۳۳	د قاضي د ارتزاق حکم	۷۹
۳۴	د قاضي ارتزاق د اهل سنت فقه کې	۸۱
۳۵	د رشوت کرغېړن اثرات	۸۲
۳۶	د رشوت د گناه بررسي	۸۵
۳۷	د رشوت مخنیوی	۸۶
۳۸	د رشوت سزا	۸۹

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریک یادښت

فرهنګي څانګه د افغانستان ملي تحریک له اساسي څانګو څخه یوه اساسي څانګه ده. د دې څانګې دنده داده چې هېوادوالو ته فرهنګي خدمات وړاندې او ګټور فرهنګي کارونه ترسره کړي. د تاریخي، ملي، کلتوري ورځو او تاریخي او ملي شخصیتونو نمانځل ددې څانګې نورې دندې دي.

د هېواد د لیکوالو د علمي، دیني، روزنیزو او معلوماتي اثارو چاپ هم ددې څانګې له اساسي دندو څخه ګڼل کېږي. له هغې ورځې راهیسې چې تحریک خپل عملي فعالیتونه پیل کړي دي، نو دې څانګې هم ورسره سم خپل فعالیتونه چټک کړي دي. تاریخي ورځې یې نمانځلې، تاریخي واټونو ته یې لوحې جوړې کړې. علمي سیمینارونه او ورکشاپونه یې جوړ کړي دي.

د تحریک دې څانګې د تحریک د عمومي هدفونو په رڼا کې وپتېیله چې په یوځایي ډول (شل عنوانه) کتابونه چاپ کړي. په دې اثارو کې اکثره دیني او علمي اثار شامل دي چې درنو هېوادوالو ته یې وړاندې کوي.

دا اثر (رشوت او قضاوت) چې ستاسو په لاس کې دی، ښاغلي (**دکتور قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل**) لیکلی او د همدغو شلو عنوانو اثارو له جملې څخه دی. هیله ده درانه لوستونکي ترې ښه ګټه پورته کړي. تحریک خپلو هېوادوالو ته ډاډ ورکوي چې په راتلونکي کې به هم خپلو دې ډول هڅو ته دوام ورکړي.

د هېواد د فرهنګ د بډاینې په هیله
په درناوي
د افغانستان ملي تحریک
فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

الله تعالی د ګردو (ټولو) ستاینو څښتن دی. مونږ یې په زړه، ژبه، لیک او نورو ټولو وسایلو د زړه له کومې ستایو، عبادت یې کوو، په ذات، صفاتو او عباداتو کې ورسره د شریک له شریکولو په کلکه او ټینګه توګه ځانونه ژغورو او ده جل جلاله ته ترې پناه غواړو. لکه له شیطان او نورو ممنوعه څیزو چې پناه غواړو، حمد او ثنا یې ادا کوو، مونږ ته یې ښه او بد راښودلي او له هغې جملې یې د رشوت اخستلو له ګناه منع کړي یو. همدارنګه د ده رالېږلی استازی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم، په اصحابو یې او په مونږ ټول نر او ښځو مسلمانانو درود او سلام وایم. په خپلو مبارکو فرمودو کې د روښانه لارښوونو په ترڅ کې د رشوت په برخه کې لازم ارشادات او کافي توضیحات مونږ ته بیان کړي، چې له هغو ځینې نامې فقهاوو رحمهم الله د خپلو اجتهادو او استنباطو په توګه د رشوت احکام هم د نورو احکامو په څنګ کې خپلو مصنفاتو او تالیفاتو کې راپریښي دي او له هغو د استفادې کولو په توګه قانون پوهانو د هر وخت له غوښتنو سره سم یې د رشوت مسئلو ته قوانینو کې ځای ورکړی دی، چې د هغو په استناد د رشوت په مجرمینو وروسته له څېړنو د مسلمانانو په اړونده محاکمو کې احکام صادرېږي. څرنګه، چې دې برخه کې کوم ځانګړی کتاب د پښتو په ژبه ماته نه دی معلوم ځکه مې په دې کتاب د لیکلو پیل وکړ. له الله تعالی جل جلاله ځینې غواړم، چې د ده په قوت راکولو او توفیق رابښلو په توګه د رشوت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړوند هر اړخيز معلومات په کې راولم، چې ښاغلي لوستونکي يې د دې کتاب په مطالعه د رشوت د مسئلو په برخه کې قناعت حاصل شي او د نورو کتابونو کتلو او لټولو ته يې اړتيا پيدا نه شي. په دې کتاب کې د رشوت په برخه کې، چې معلومات مو له مختلفو او معتبرو کتابونو او مجلو راټول کړي، د لړ ليک په مخ کې ښودل شوي دي. نو د دې کتاب گران لوستونکي د ذکر شوي مخ په لوستلو خپل مطلب پيدا کولای شي. دا دي د دې کتاب مطالب، چې ستاسو درنو مينه والو ته په ډېر درناوي وړاندې کيږي او ستاسې په کتلو او پاڼو اړولو يې د رشوت په برخه کې هر مطلب په مخه درته راځي؛ نو دعا راته وکړئ، چې زما دغه د خدای تعالی د رضا لپاره خالص ليکل ومنې. له رشوت اخستلو مو وساتي او زما مور او پلار، نيکونه، اولادونه، استاذان او حق لروونکي ټول نر او ښځې مسلمانان او مسلمانانې وبښي.

لا حول و لا قوة الا بالله العلى العظيم.

ډاکټر ښاد

www.melitahrik.com 0771 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

له رشوت څخه نفرت

پروفیسور ډاکټر قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل د ارواښاد عبدالحیکم خان (جدي، ۱۳۵۲ ل.هـ کال مړ) زوی، د غلام محي الدین خان لمسی، د محمد عظیم خان کړوسی، هغه زوی د رحمت خان زوی د احمد خان په ختهٔ جبارخېل د ننګرهار ولایت د غلجایي حصارک ولسوالۍ د ناور کلي عظیم خېلو کې د علم او پوهې کورنۍ کې اغلباً په دوشنبه د کمکي اختر په میاشت کال ۱۳۱۰ ل.هـ کې د پسرلي اولو شپو دنیا ته سترګې غړولې. مور یې باضغه (ببو) د ملک محمد زمان خان لور د کوز سیاب اوسېدونکې په ختهٔ جبارخېله وه. بل زوی یې نه درلود، یوه لور یې (بي بي ګله) شوې وه، چې وړوکتوب کې په حق رسیدلې وه. پلار مې مولانا عبدالحکیم خان دیني عالم د چکنور ملا صاحب مرید، خطیب او مدرس و طالبان پرې اوسیدل، بې زما له مور یې درې ماینې نورې هم وې. یوه لیلی د آدم خان لور په ختهٔ جبارخېله د ناور خواجه بار بابا زیارت تر شا د لوګر لام اوسېدونکې وه او زما له کشر تره غلام صدیق کونډه شوې وه. له هغې یې اولاد نه دی پاتې. هغه او زما مور یې دواړه کونډې په نکاح کړې وې او دوه نورې یې پېغلې کړې وې، چې یوه ګلانۍ د ملا رمضان لور په ختهٔ خروټې او د ناور د ملایانو د کلي اوسېدونکې وه. له هغې یې هم اولاد ونه شو. څلورمه یې بې نظیره د افضل

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

لور په ختهٔ جبارخېله د ناور د کلي او سپدونکې ده. درې زامن (عبدالعلیم، عبدالرحیم، عبدالنعیم او درې لورگانې گل نظیره گل منیره، شیرین بي بي) ترې پاتې دي ټولو ودونه کړي او خپلې کورنۍ یې جوړې کړي دي.

ما د خپلې ذکر شوې مور په غېږ کې د وړوکتوب نازولې شپې ورځې تېرې کړي او د نوموړي پلار روزنه مې اخیستې. کلمه، لمونځ، امنت بالله گانې مې له دوی حفظ (یاد) کړي. پښتو خبرې مې ترې زده کړي، د ناستې، ملاستې، خبرو او نور آداب یې راښودلي دي. اودس، د قرآن مجید ناظره، د یاسین او سوره الملک او نورو سورتونو حفظ مې له ده کړی. همدارنگه د فقه او فارسي ادبیاتو کتابونه، خلاصه، قدوري، کنز، منیة المصلی، پنج کنج، تحفة النصایح، گلستان شرح الیاس مي ترې ویلي. خط او حساب یې راښودلی، د غلجایي حصارک لومړنی ښوونځی، (دارالعلوم شرعیه) مدرسه اود (د شرعیاتو پوهنځی) یې پغمان کې په لیلیه ډول راباندې ویلی دی.

نو ما د مشر تره خانجان له وفات وروسته یې دغه کونډه بس بي بي د سلیمان شاه لور د ناور اوسپدونکې په ختهٔ جبارخېله سره مې هغه مهال د نکاح قسمت وشو، چې زه د غلجایي حصارک د لومړني ښوونځي په شپږم ټولگي کې وم. له هغې مې اوس دوه زامن پوهنمل عزیز الله حصاري او قاضي حسیب الله او دوه لورگانې بي بي لمره او بي بي دلبره پاتې دي. هغه چې د جمعې په ورځ، چې د عاشورا ورځې سره موافقه وه په ۱۳۲۳ هـ. ش کال په حق ورسېده. بیا مې له بي بي زیتون (ضیاء گل) د سید محمد طاهر (بینا) لور سره د واده نصیب شو، چې په ختهٔ سادات او د ننگرهار د چپرهار ولسوالۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بانډې د کلي او سېدونکې وه. د هغې هم دوه زامن حسين الله د آريانا پوهنتون د طب پوهنځي محصل او احسن الله (تحسين) د دولسم ټولګي زده کړی او يوه لور د څوارلسم ټولګي د ابن سينا دارالمعلمين فارغ التحصيله پاتې دي. دا ښځه هم په جمعه د سختې ناروغۍ له کبله په حق ورسېده او خپلې پلارنۍ هديره کې خاورو ته وسپارل شوه.

له کابل د شرعياتو پوهنځي له فراغت نه پس زه استاذانو د استاذ په توګه خوښ کړی وم، خو د عدليې وزارت ته، چې کوم لست کې زما نوم معرفي شوی و هغه وزارت د خپل ضرورت له امله بېرته پوهنتون ته پرې نه ښودم او د ننګرهار د خوږيانو ولسوالۍ ته يې د لومړي مغلني په توګه وټاکلم د دې وزارت او داخله چارو د وزارت امور يو وزير سيد عبدالله پرمخ بېول.

څرنګه، چې زه يوه علمي او تصوفي کورنۍ کې روزل شوی سړی وم له درواغو، خيانت، حرامو او ناوړه خويو مې نفرت درلود او پلار مې هم راته فرمايلي وو، چې قضا عبادت دی په اوداسه چوکۍ باندې کښېنه ورنه پاڅېږه. ږيره ولره، پګړۍ په سر کوه، لمونځ په جمعه ورکوه، د جمعې او اخترو د لمونځو امامت کوه، رشوت او حرام مه خوره، عدالت له لاسه مه ورکوه، د اقتصاد د پياوړتيا لپاره دې يوه غوا، د لاندې پسه (مږ) او د خوراک غله زه له کوره درلېږم، خو ته د چا کوم څيز ته زړه ښه نه کړې. يو متقي پاک نفسي قاضي او سه، ما هم په همدې عزم له رشوت سخته کرکه کوله، له رشوت سره مې په منبر، اخبارو، کانفرانسو، غونډو او هر ځای کې جدي مجادله او مقابله کوله. مطالعه،ليکوالي، ترجمې او تاليفات مې کول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشعار مې په پښتو، دري او عربي ويل، ورځپاڼو او مجلو کې به خپرېدل. کوم وخت، چې له خوږيانو د هلمند ولايت د نوزاد د ابتدائيه محکمې ته د قاضي په توګه او له هغه ځای د عدليې وزارت ته د مفتش په توګه بيا د فارياب ولايت د شيرين تګاب د محکمې د قاضي په توګه، هغې پسې د لوګر د ازرې د ولسوالۍ د قاضي په حيث، هغې پسې د فراه ولايت د مرافعې د قاضي په توګه وټاکل شولم. هلته مې د عربي اشعار خپرېدل د سبستان ورځ پاڼه کې د کابل د شرعياتو پوهنځي مصري استاذانو ته د هغه پوهنځي رئيس پوهاند عبدالسلام عظيمي چې اوس د افغانستان د اسلامي جمهوريت د سترې محکمې رئيس او قاضي القضات دی ښودلي وو هغوی غوښتنه کړې وه، چې ما د استاذ په توګه وغواړي، عظيمي صاحب وغوښتم خو د هغه وخت سترې محکمې موافقه ونه کړه. بيا د فراه د قلعه کاه د محکمې د قاضي په توګه، هغې پسې د کابل د سروبي د قاضي په توګه هغې پسې د ميدان وردګو د ولايت د ښاري قاضي په توګه، بيا د ارګون د محکمې د نائب رئيس په حيث، هغې پسې د تميز د محکمې د قاضي په توګه بيا د قندهار د محکمې د قاضي په توګه، بيا د زابل د محکمې نائب په حيث وټاکل شوم. له دې ځای مې د تعليم او تربيې وزارت ته د ديني مدارسو عالي رياست ته موافقه واخيسته د عربي دارالعلوم بيا د امام ابو حنيفه رحمة الله عليه مدرسه کې د استاذ په توګه وټاکل شوم. بيا د ديني مدارسو عالي رياست کې د مسلکي غړي، هغه پسې د تاليف او ترجمې رياست کې د ديني تعليماتو په ديپارتمنت کې مقرر شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې له وزارت مې د لوړزده کړو وزارت ته د اسلامي علومو پوهنتون د اسلامي علومو د څېړنو مرکز د تفسير او احاديثو ديپارتمنت ته موافقه واخيسته. هغه مرکز بيا د حج او اوقافو وزارت پورې وتړل شو. له هغه ځايه د خيبر پښتونخوا پېښور ته مهاجر شوم هلته له اسلامي پوهنتون، سيد جمال الدين پوهنتون، ابدالي پوهنتون او بالاخره افغان پوهنتون د استاذ او شرعياتو پوهنځيو رئيس او د ثقافت د ديپارتمنتو د امر په توګه لګيا وم، څو چې افغان پوهنتون د افغانستان خوست ولايت ته انتقال شو. زه هم ورسره لاړم او هلته د شرعياتو، حقوقو، اداره او تجارت پوهنځيو د رئيس په توګه وټاکل شوم. له درې کالو وروسته له خوست پوهنتون ځينې په اسلامياتو کې د دوکتورا Ph.D تحصيل لپاره د پېښور يونيورسټۍ (پوهنتون) ته معرفي شوم. هلته لاړم څرنګه، چې د مخه مې هلته د هجرت په وخت کې ماستري او ايم فيل تعليمات سرته رسولي و نو په اسلامياتو کې مې Ph.D تحصيلات هم سرته ورسول. د فراغت مکتوب مې چې واخيست دی وخت کې د سترې محکمې د مفتش په توګه وټاکل شوم. څو، چې په ۱۳۸۸ کال ۸ د ميزان په مياشت کې تقاعد ته سوق شوم.

زده کړې: له هجرت مخکې مې ابتدايي ښوونځی غلجايي حصارک کې سرته ورساوو. همصنفيان مې پاينده محمد، شېر محمد، سيد حبيب، عبدالغفور، محمد حسن، سرمير، ظريف خان، عبدالرؤف، فضل رحمن او داسې نور سر معلم مو ښايسته ګل خان بيا غلام اکبر خان او معلمان مو حافظ محمد الف خان، مومن خان، ايوب خان، محمد بشير خان، سيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد خان او داسې نورو، د درس ځای مو د میا صاحب جومات، د حمزه خان جومات، د شاه محمد قلعه او د تاڼې جومات وو.

خاطرې: په فارسي او پښتو مې اشعار جوړول، د ډاکټر شکایتونه د جمعه خان شکایت، اوربل کیسه، د شپې قیصې، د بالاپوش رانیول، د قلم رانیول، درګي هندو، د موټر راتګ حصارک ته او زمونږ منډې، لاسي ساعت مې جوړ کړی و، چوکۍ مې جوړه کړې وه، یو د ریاضي سوال په ټول صنف کې یوازې ما حل کړی و.

هغه داسې و: (۱۵) مسلمانان او (۱۵) هندوان ټول (۳۰) تنه په یوه کشتۍ کې له یوه بحر پورې وځي خو کشتۍ کې (۱۵) تنه ځاییږي ځکه چې کشتۍ (۱۵) تنه وړې شي، که نه کشتۍ غرقیږي. دوی په دې سلا شول، چې دوی (۳۰) تنه ټول قطار ودریږي وشمارل شي هر څوک، چې نهم وي هغه له قطار ووېستل شي نو دوی دې داسې قطار شي، چې هر نهم سړی یې هندو وي څو (۱۵) هندوان طرح شي او (۱۵) مسلمانان کشتۍ کې له بحر پورې وېستل شي. بیا (۱۵) هندوان پورې وېستل شي. یوه ورځ وخت یې راکړ ما په کور کې د کاغذ په مخ ۳۰ ټکي کېښودل.

(م م م م هـ هـ هـ هـ هـ م هـ م م م هـ م م هـ هـ م هـ هـ م هـ هـ هـ م هـ هـ م م هـ)

په هر نهم ټکي مې (هـ) ولیکله، چې (۱۵) هې ګانې پوره شوې په نورو ټکو مې (م) ولیکه. دا ځواب استاد ټیک وباله او هغه په یوه بیت کې د هغه حل یاد کړی و.

او د ماشوموالي نورې خاطرې مې ډېرې دې، چې نمونه یې: ژړنده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرشره، پګړۍ، د شوتلي جنګ، د پښې سوځېدل، خوځېدل، دانې، دړې لاندې کېدل، د ويالې يخ کې ننوتل، له ونې لوېدل، ناوې ته ورجګېدل، زرکه، د ټوپک ماشه، د برات شپې لمانځل، د منوکۍ شپه، د ونډۍ غوښه، د کوټې اوبه، ورغۍ، دودځه – جارګي، چرګۍ، د پوختکې بچې، د شارو بچې، زبرکه، د تور بللې بچې، ټېغکه، اوږده لکۍ واله مرغۍ، په تبرزين غوڅېدل، په سبق وهل، لوبې کول، د پلار نصيحتونه، د مور نصيحتونه، د تره نصيحتونه، په مدرسه کې : مقالې، شعرونه، ترجمې، امران، استادان، همصنفيان، د نمبر او برياليتوب پوښتنه، ناروغۍ، سپورت، کوپراتيف، غسل په يخه وياله کې، زما د رياضۍ پارچې نه د استاد استفاده، له کور نه مدرسې ته د کولالې، جګدلې او سروبي له لارې په موټرو کې، پياده له محمد شاه خان اوښۍ، نور محمد ترورزبي سره او له مدرسې کور ته تلل تر سروبي موټر کې او نور به پياده تګ، د ميا صاحب جماعت ته په مردانډنه، کوچيانو سره، اوښ، کېږدۍ.

د شرعياتو پوهنځي کې : مديران، معاونان، همصنفيان، استادان، مبصران، د ليليې سر معلمان، معلمان، ملازمان، تحويلداران، کتابداران، خياط، ډاکټر، سلمانيان، اشپزان، چايداران، دوبيان، نان وايان، قصابان، ليليه، کتابخانه، درسخانه، باغونه، مسجد.

ماستري : پېښور کې مې د اسلامياتو په رشته کې د پراويټ ماستري د کابل د شرعياتو په ډيپلوم سرته ورسوله او د هغې په برى ليک مې د اسلامياتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایم پېل وکړ او د هغې رساله مې د نصاب الاحتساب په مخطوط تحقیق وکړ او د ایم فېل ډگري مې ترلاسه کړه.

ایم فېل : د ایم فېل کانکور کې نږدې سل نفري پنځه قطارونه وو، چې دوه د هلکانو، دوه د نجونو او یو قطار د استاذانو وو. ټول پنځه سوه تنه اټکل کېدل له دې ټولو زما په شمول شپږ تنه ایم فېل ته ومنل شول، چې درې پاکستاني او درې تنه افغاني وو. له دې ټولو یو زه او بل افغاني سید عبدالعزیز د شینوارو اوسېدونکی له بریالیتوب وروسته د رسالې په لیکلو او د پاکستان د حکومت له خوا په منلو موفق شولو. دې برخه کې د ډاکټر عبدالقادر سلیمان همکاري د یادونې او ستاینې وړ ده. (حیاه الله تعالی) دې تحصیل ته د افغانستان حکومت رسمي اجازه راکړه، خو مصارف یې زما په ذمه کړل.

د Ph.D تحصیل : کله چې د Ph.D دورې ته له څو کالو وروسته د محصلینو نیولو اعلان وشو په کانکور کې مو اشتراک وکړ. په هغه کې له بریالیتوب وروسته داخله راکړل شوه. دوه کاله پس، چې فارغ شوم ما ته د ملا علي قاري هروي د تفسیر انوار القرآن و اسرار الفرقان وروستۍ برخه له سبا تر آخر د الناس سورت پورې بحث او تحقیق راته منظور شول. ما هم پېل ورباندې وکړ. مشرف مې ډاکټر محمد عمر د اسلامیاتو د څانگې ډاکتر راته ټاکل شوی دی چې کار یې ماشاء الله پرمخ تللی دی. الحمدلله رساله په دوه ټوکوکې د ۱۲۰۰ مخونو نه زیاته وه د هغې یو نقل انگلیستان او یو هندوستان او یو اسلام آباد ته واستول شول د هغو ځایو استاذانو تائید کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زه يې دوکتورا د عالمي شهادت نامې مستحق وګڼلم. د هغې مناقشه د پېښور پوهنتون په داسې شان وشوه چې د مخه يې ساری نه درلود او تفصيل جلا کتاب کې راغلی. زما د سن او عمر زياتوالي کې د دکتورا فراغت جهاني ريکارډ قايم کړ او پخوانی د هند ريکارډ پرې مات شو په نړۍ واله سطحه پېښور او افغانستان راډيو، تلويزونو، انټرنيټ، مجلو او اخبارو کې يې زياتې يادونې وشوې. تر دې اويا زره کالداري فيس راته معاف شو او افغان قونسل راته د افغانستان د بهرنيو چارو وزارت له لارې د اکاډمسين علمي رتبه او يو کور راته پيشنهاد کړ.

تاليفات : په دې وختو کې هغه دي چې د دې کتاب په آخر کې معرفي شوي او شمېر يې دوه سوه او اتياوو پورې ياد شوی دی.

رتبې دولتي رتبه مې له ۹ پېل فوق رتبې پورې ۱۳۷۰ کال کې رسېدلې وه. ما فوق او د خارج رتبې تفاوت افغان پوهنتون کې راکړ شوی دی.

او علمي رتبه د اسلامي علومو د څېړنو مرکز کې د سر محقق په توګه راته منل شوې او د خوست پوهنتون کې د پوهاند علمي رتبه راته د ديپارتمنت پوهنځي او پوهنتون شوراګانو کې تصويب او د لوړو زده کړو وزارت ته خبر ورکړ شوی دی.

خو زما د تاليفاتو معيار د اکاډمسين علمي رتبې سره سمون لري.

زما د اشعارو اثر : هر شعر ځانګړی اثر لري او هره مقاله بيل بيان او خوند لري. له دې امله عربو ويلي دي : ځينې اشعار د جادو غوندې دي او ځينې بيانونه اثر کوونکي دي، خو زما له اشعارو، چې يو مې نوزاد کې ليکلی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطلع يې دا ده:

کال تېر شولو رانغلې نن اختر دی که راځې
سينګار مې د ښکلا تول برابر دی که راځې

زما يو ماما، چې ځاځی نومېده په هغه يې داسې اثر وکړ، چې په اورېدو يې فوراً حرکت وکړ او کور ته لاړ.

بل شعر مې سترې محکمې ته ليکلی و، چې عنوان يې و (ای تلې) او مطلع يې وه:

ستا عدل ته حيران يم په تللو کې ای تلې
درانه دې کړه راښکته سپک دې بوتله پورته ولې؟

د هغه وخت په ستره محکمه يې سخت اثر کړی و، هغوی زما رتبه بې موجبه معطل کړې وه او د دې شعر له کبله يې نور هم سختې راسره کوله. څو، چې د ملت بابا اعليحضرت محمد ظاهر شاه هغه وخت بر حال و هغه مې په دې حادثه خبر کړی پس له هغه يې ترفيع راکړه.

رشوت: څرنګه، چې دا رساله د رشوت په برخه کې ليکل شوې او ما هم دولتي ځانګو کې دندې اجرا کړې د لوستونکو ذهن کې به تېرېږي، چې ته به څرنګه يې؟

ځواب کې ځان له رشوت ساتلو په هاند او هڅه ښه او پاک نه بولم، بلکې د څښتن تعالی په فضل رحم او ساتلو حال بيانوم. او هغه داسې، چې: وړوکتوب کې پر ما حيا دومره ډېره غالبه وه، چې زه ودو ته نه شوم تللی. ما

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل که واده ته لاړ شم خلک به وايي: هغه دی د ملا صاحب زوی واده ته راغلی دی، د دې خبرې په اورېدو به زه ودو ته نه تلم. همدارنګه له نامناسب درېدلو او نامناسبې خبرې له بیانولو به مې ځان ساته. ما ویل، چې لیدونکي او اوریدونکي به وايي : دا د ملا صاحب زوی دی سپینه پګړۍ یې په سر ده او کله مې، چې ډېره راغله د مدرسې طالب شوم بیا نو پر ما د ځان کنټرولولو عوامل نور هم زیات شول. د واده سیل مو نه کاوو، چې د ډول او داریا وهل او د سندرې ویل او د ښځو د آوازو اورېدل او د هغوی لیدل د پردي پټي یا له باغ بې اجازې استفاده د پردي مال اخیستل، دروغ، غیبت، کینه، مرورتیا، چغلي او له داسې نورو حرامو څیزونو مو په جدي توګه ځان ساته. په همدا ډول روزنه، چې لوړو زده کړو څخه فارغ شوم د عمل په ډګر کې مې دا عزم قصد کړی و، چې:

مونږ د شرعیاتو پوهنځي فارغان لومړی خاص د خاوند تعالی د فرضو ادا کولو (چې علم یې پر مونږ فرض کړی دی لپاره دیني ا و اسلامي علم کوو وروسته د خپل ګران ولس چې د دوی په مالي مرستو روزل شوي یو خالصانه، صادقانه، عادلانه، په امانت دارۍ، ښه او خواږه سلوک له هر ډول بدې استفادې او له رشوت پاکې فضا کې به چوپړ او خدمت کوو. داسې خدمت لکه، چې پلار، مور، وروڼو او خویندو ته یې د قانون او شریعت په رڼا کې کوو څو پوه شي، چې دوی دا ډول زړه سوانده، عادل او مؤدب بچي هم لري، چې اوښکې یې پاکې او نارو ته یې په جار او قربان ځواب ووايي. نو په ۱۳۳۷ هـ. ل کال چې کابل د شرعیاتو له پوهنځي فارغ شوم د ننګرهار د

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږیانو محکمه کې د لومړي مفتي په توګه وټاکل شوم. ما له رشوته څخه په ټینګه ځان ساته.

خو ښار مو کاوو، چې د پیسو اخیستلو کار به څرنګه اجرا کېږي. هغه څه مې، چې ولیدل د ویلو نه دي خو د دفتر د محکمې، غړو کشرانو ته مې وویل: زه رشوت او د خلکو ازارولو او د هغو د کارونو ځنډولو سره مخالف یم. په خپله شپه او ورځ کار کوم او کوم کار، چې راوسپارل شي سرته یې رسوم او چې وګورم د چا کار ځنډیږي. هغه زه سرته رسوم. ما نظر لاندې ساتئ که ناجائز کار مې کاوو ما منع کړئ او تاسې، چې زما لاس لاندې نه یاستئ مسؤلیت مو خپل دی. باید ښه کارونه وکړئ او که کوم وخت په کفالت زما لاس لاندې وئ بیا مو رشوت قلماني او د خلکو سرګردانولو ته نه پرېږدم. زما شعار (تقوا او د عمل سرعت) دی همداسې مې وکړل. کوم کور کې چې زه اوسېدم هغه کلی بایزید خېل نومېده. علما او ډېر، علما برحال او هم متقاعد قضات او مفتیان په کې وو ټولو پنځه وخته لمونځ ما پسې په جمع ادا کاوو او د جمعې او اخترو لمونځونه به هم د خوږیانو د کېږې د بازار پخوانی جومات کې ما ورکول. په دې دوره کې مو د وثایقو، فیصلو لیکل او تحقیقاتو د دوسیو څېړل، نظریه ورکول زده کړل، چې د خاص او عامو په خولو کې ستاینه کېدله.

د رشوت په برخه کې: د چا په ترافیکي پېښې کې یو خان د واسطې په توګه حجرې ته راغی سپارښت یې وکړ او لاړ. زه چې له حجرې راوتلم ګورم زما په بوټو کې یې لوټونه ایښې دي. ما راوغوښت او په عزت مې هغه روپۍ ور رد

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې او ورته ومې ويل: داسې عدالت به درسره وشي لکه بل قاضي ته دې، چې روپۍ ورکړې وي. له فيصلې وروسته يې چې عادلانه کړنې وليدلې خوشحاله و. دا قصه او ستاينه به يې کوله.

بله قصه : په يوه ښځه د دوه تنو دعوه له کالو کالو محکمه کې پاتې وه خو ما چې د قاضي په غياب کفالةً داير کړه د دواړو خواو قومونه مې له مدعيانو سره وغوښتل. ورته مې وويل يوه ښځه ده يوه سړي ته به د اثبات په صورت کې حکم کيږي. که تاسې پر ما د رشوت باطرفدارۍ ګمان لرئ. زه يې هم نه فيصله کوم او که پر ما باور لرئ، چې نه طرفداري کوم او نه رشوت اخلم. او بل دا ، چې مدعي بها ځمکه يا روپۍ نه ده ، چې نيم د يوه او نيم د بل شي او صلح په کې وشي. دواړو خواوو وويل: ستا صداقت پاک نفسي او بې طرفي د لمر غوندې ده فيصله وکړه. هر چا ته دې چې حکم وکړ هغه بل لورى تهمت نه دربانديې وايو او په مرافعه طلبۍ ته مه خفه کيږه. ما ورته وويل هغه ستاسې قانوني حق دی نو د فيصلې په دوران کې يو لوري په شاهدانو دعوى ثابته کړه. حکم ورته واورول شو ملامت لورى بې له کوم شکايت يا تهمت لګولو مرافعه طلبي وکړه. په خوشحالۍ او په خداى په امانۍ له محکمې ووتل: هماغه فيصله له مرافعې او تميز هم تائيد شوه. ټول ولس ته څرګنده شوه، چې حق حقدار ته ورسيد.

د خوربيانو له خاطرو : د محکمې ملازم ته څو خبرې، د محرر قلمانه، د حسن کوچي توقيف او فيصله، د هاشم خېلو سرداران، مېمله کې د پېغلې حلالول د هغې د مېړه له خوا ، د سورلنډي چرګ، ليسه کې کانفرانس، د ملت د بابا

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکلی په سرما او د مېلمې بڼ کې چې برحال باچا و ، د نوزاد محکمې ته تبدیلۍ کې د خوړیانو جامع جومات کې د ټولو لمونځ کوونکو دعا.

نوزاد ته زما له همصنفي محترم قاضي عبدالواحد خان افغاني سره سفر، د هغه له پلار صاحب خان اکا سره لیدل کتل، د محکمې دندې د اشغال مراسم، اختر، د خاوې سفر، د واشېر سفر، د ښوونځي تاسیس، د محمد هاشم خان نورزي ورور د ملت د بابا یاور میلمستیا ، د ملک ولي جان د قتل فیصله ...

په نوزاد کې، چې ولسونه یوه شول ویل یې: داسې قاضي راغلی، چې رشوت نه اخلي؛ نو د محمد هاشم خان ورور، چې د د خدای بښلي اعلیحضرت محمد ظاهر شاه یاور وو ، ولسوال ته یې وویل : له قاضي سره زما مېلمستیا ته راشه! ولسوال ورته ویلي وو ، چې هغه خو د چا مېلمستیا ته نه ځي، د هاشم خان ورور یاور ورته ویلي و ، چې ما خپل ناظر ته یو لیک ورکړی و چې د چا سپارښت مې غوښتی و. هغه زما خط څیرلی و ناظر ته یې ویلي و زه خپل عدالت چلوم سپارښتنې ته اړتیا نشته. ته دغه قاضي په یوه چل درسره راوله! لنډه دا ، چې ولسوال د ښکار په نامه هغه کره بوتلم. گورم، چې هلته د عبدالرحیم خان د نوزاد د اوسېدونکی ، د روغتیا وزیر، د شورا وکیل او نور مخور ناست دي. د غرمې ډوډۍ کې یې د (خاگینه) په نوم غذا راکړه. بیا یې ما ته وویل: قاضي صاحب! زما په کابل کې له پاچا سره دنده ده کومه اړتیا مې درپورې نشته. د دې لپاره، چې رشوت نه اخلې ما خپل ناظر ته اجازه کړې ده ، چې په کال کې یو خروار غنم درکړي. د روغتیا ذکر شوی وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل: یو خروار غنم به زما ناظر ورکوي. فکر کوم، چې یوه وکیل هم دا ژمنه وکړه خو ما د دوی دا مرستې نه واخیستلې او نه مې ومنلې خو هلته مې کله داسې خوراکي شېز ونه لیدل، چې د کور په دروازه کې اېښودل شوی و هر څو مو چې د هغه د خاوند پوښتنه وکړه چا به نه ویل چې دا زما دی، مقصد ټول خلک پوه وو، چې قاضي پیسې نه اخلي او رشوت نه مني.

نوزاد کې له خاطرو یوه هم د ولسوال محمد یوسف له خوا د ملک امین الله د خاوې اوسپدونکي په تفنگچه ویشتل و، چې زما حجره کې یې خطایې کې تفنگچه وار کړه او ملک امین الله په ورانه ولگیده. ټپي شو روغتون ته یووړل شو او روغ شو. د جماتونو جوړول د جمعې د لمونځو اجازه ورکول او داسې نور بازار کې د ساز او سرود او قیمار مخنیوی ...

د تفتیش په دوره کې، چې سید شمس الدین مجروح د عدلیې وزیر او موسی شفیق یې معین و له رشوت سره یې زما نفرت احساس کړی وو نو دومره اعتماد یې پر ما درلود، چې د مهمو کړنو تفتیش ته یې زه ټاکلم او کله یې په ځانگړې توگه ځینې موضوعات راسپارل لکه د عبدالمحمد د پروان د حقوقو له امر تحقیقات همدارنگه ده پسې د عدلیې بل وزیر د فتوی د څانگې تحقیقات، چې موسی شفیق یې مشري په غاړه درلوده او داسې نور.

له خاطرو څخه یې: زما د ترفیع مېلمستیا د مصر برس ته بلنه او زما ناروغي، چې مار چیچلی وم د ده خدای داد شریک کور، چې حاجي محمود جان سره مو په ۳۰ زره افغانۍ اخیستی و او (۱۲۰۰۰) افغانۍ په کې زما وې. څرنگه، چې بې نمرې و هغه مې نوموړي حاجي صاحب ته پرېښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شرين تګاب ولسوالۍ کې مو له رشوت، قيمار مخنيوی اونۍ کې دوه ورځې د دولت آباد د محکمې کار کول او پس له تبديلۍ د دواړو ولسواليو د خلکو غوښتل او د هوټل مخې ته دغې لويې غونډې ته وينا کول او له هغو بخښنه غوښتل او الله پاماني کول او د ځينو ژړل له مهمو خاطرو ځينې دي او د اوزبکو او پښتنو ترمنځ د علانې محاکمو دائرول.

د ازرې ولسوالۍ کې د قوماندان په ځای د ولسوال تبديلي او له هغه سره مناقشه بيانول ډېر وخت او ليکنې غواړي. له ولسوال سره د بنديانو او مرنډو ښځو خاطرې، چې موضوعګانې يې له ولسوال سره وې ځانګړي تشريحات لري، د غرو پياده سفر، له کوچيانو سره کتنې، د ناصرو له ملک سره شپه تېروله، بله شپه د هغه له تربور کره تېرول او د دوی ترمنځ له ځينو رازو خبرېدل او د هغوی ترمنځ صلح کول هم يوه خاطره ده. په لارې د فراريانو په توګه زمونږ بدرګه کېدل. د عبدالمنان خبروال او د عبدالحکيم بنګله ديش د ادبي ويناوو يادول، د وکالت د دورې انتخابات، د کابل جاده کې د لاورۍ دروازې سره خطرناکو اشخاصو سره مخ کېدل.

فراه کې : په مقالو، اشعارو، پر منبر، کنفرانسونو او اخبارو کې رشوت سره مجادله روانه وه. د سيستان په خپرونه کې د رشوت له اشعارو يوه مطلع دا ده :

اخلمه رشوت قلماني نـه مې رغبېږي نـه
وورکی په کې لوی شوم دا عادت زما هېرېږي نه
ګوره جبار خېل ته چې اوس ما سره غرېږي نـه

www.naitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلمه رشوت قلمانـــي نـــه مـــې رغېږي نـــه

او د مقالو عنوانونه : ماهر رشوت خور، خدای دې ورک کړه رشوت خوره، زوړ شوې او له رشوت لاس نه اخلې او داسې نور.

ټولو کې مهمه يې دا وه، چې د فراه د قضا او اجرائيه مشرانو وپتيله څو په دسيسه ما له فراه تبديل يا په هر ډول چې وي چپ کړي. هغه داسې، چې په سيستان کې زما د اسانه پښتو کتاب مسلسل چاپېده اشعار او مقالې په کې خپرېدلې خو د رشوت خبرې په هره پاڼه کې وې. په دې لړ کې يو مضمون و، عنوان يې (ماهر رشوت خور) و د محکمې رييس هغه مستوفي ته وښود، چې هغه د والي دنده په کفالت اجرا کوله. دی يې پوه کړ، چې دا مضمون جبارخېل ليکلی دی. زوړ شوی، امسا دې لاس کې ده، عينکې دې په سترګو اېښې، د بنس موټر کې سپرېږې بيا هم له رشوت لاس نه اخلې.

مار چې سوړې لره ورشي هلته سم شي
تـه د ګور غـاړې تـه لاړې نـه شوې سم

دا ښې ټولې مستوفي صاحب په تا کې دي نو جبار خېل تـه ښودلې يې. زمونږ بې اجازې داسې کار کوي له مونږ خفه نه شې. مستوفي صاحب وويل: ما خو جبارخېل ته هيڅ نه دي ويلي ده ولې داسې کار کړی؟ د محکمې رئيس ورته ويلي دي : راځه، چې يوه چاره يې وکړو ځان ترې خلاص کړو او هغه دا، چې : دا اخبار مکتوبي مارشال شاه ولي خان د اعليحضرت تره تـه ولېږو او ورته وليکو، چې جبارخېل دا ډول په ذکر شويو الفاظو ستا سپکاوی کړی؟ مارشال شاه ولي خان ما ته ليک راواستاوو، چې (ما به تو چه کرده ام؟) او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت صدراعظم نور احمد اعتمادي، چې ولایت په ولایت یې سفر پېل کړ هغه ته یې دنده ورکړه، چې فراه کې دغه موضوع وڅېړي. هغه صدراعظم، چې څو تنو وزیرانو او معینانو سره فراه ته ورسید، روښان د اطلاعاتو او کلتور وزارت معین هم ورسره و دوی د ذکر شوي صدراعظم په مېز دغه مضمون تر څېړنې لاندې ونیو. هغه کې یې دا جمله ولیدله (آیا هغه څوک، چې رشوت خواره نه نیسي په دې خوښ دي چې رشوت خواره دي. رشوت خوري او که د دوی موټر په دې خامه سرکونو نه شي راتللي چې ویې نیسي) نوویې پتیله چې دا مضمون محیطي دی. د فراه په مامورینو پورې لیکل شوی دی. کابل او شاه ولي خان پورې هیڅ اړه نه لري ځکه، چې خامه سړک خو فراه کې دی او د کابل سړک خو پاخه دي. دا راپور یې چې شاه ولي خان ته ورساو فوراً یې د مستوفي په تقاعد امر وکړ. ځاکن خپله ځا کې ولوېده. ما په هر ولایت کې سربېره د محکمې په کارو له معارف او اطلاعات او کلتور څانګو سره هم همکاري درلوده. خپرونې مې کولې او درسونه مې ورکول.

قلعه کاه ولسوالۍ کې سید داود والي خلکو ته وویل قاضي مو یو پاک سړی دی رشوت نه اخلي قلم او بڼه یې نوراني د احترام وړ دی. په تاسې یې هم قدر لازم دی. د تبدیلۍ په وخت دوه موټره د ولس مشران ولایت ته لاړل او زما دوباره مقرري یې وغوښتله. زه له تبدیلۍ وروسته بیا قلعه کاه ته لاړم. د جمعې لمونځ مې په خپل امامت ور ادا کړ او د خطبې په ترځ کې مې ورته وویل: (نور قاضیان به چې تبدیل شول تاسې به ورپسې لاړئ او ورکړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

روپۍ به مو ترې غوښتي خو ما چې له تاسې روپۍ او رشوت نه دی اخیستی، بلکې تاسې پسې راغلی یم، چې کومه وزه مې خرڅه کړې او بایسکل مې خرڅ کړی هغه کسان دې مسجد کې کیني او زما روپۍ دې راکړي) د قلعه کاه مشر عبدالروف خان د ولسي جرګې وکیل د فراه د اطلاعاتو او کلتور مدیر بلیغ، سناتور، د ټولې فراه خان.

خلکو تعجب کاوو، چې ربښتیا مونږ به له قاضیانو پیسې غوښتې او دا قاضي، چې پاک دی له مونږ یې څه نه دي اخیستي. څه شی به ترې وغواړه او د ده پورونه، چې په چا پاتې دي هغه دې ورکړي. مشهور زیارتونه یې امام زید، سلطان صاحب، ملا عثمان، امام مهدي، د شګو ښویندۍ او نور وو.

سروبي کې: د سروبي له خاطرو د عدلیې وزیر صاحب عبدالمجید خان تېلفون او سپارښتنه وه، چې سپوږمۍ نومې بوډۍ ښځې د هغه کور ته لار موندلې وه او سروبي کې د دواړو ځمکې ځنګ په ځنګ وې. د سپوږمۍ زوم د برخې بېلېدو دعوی کړې وه. آخر مې د هغو معامله په صلح فیصله کړه.

ځرنګه، چې سروبي کې د ډاکټر ظاهر صدراعظم او د عبدالمجید خان وزیر عدلیه او نورو ځمکې وې له هرې ورې او غټې به خبرېدل. پوه وو، چې دا قاضي د رشوت اخستلو سړی نه دی. د اوکی ملا صاحب به جمات او نورو جماتو کې مو وار په وار د جمعې د لمانځه خطابت کړی او لازم نصایح مو ورته کول، چې رشوت چا ته ورنکړي. په خپلې محکمې اعتماد د عدالت ولری د صلح جرګې مې ورته جوړې کړې وې په هغو کې به یې چې اصلاح

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه هغه به ما هم له شریعت سره سمې ورته وثایقو کې تائیدولې؛ نو د سروبي خلکو نازولم او په نیک نوم یې مشران ما یادوي.

مهمه خاطره: بندیانو خپلو منځو کې ویلي قاضي خو رشوت نه اخلي نو بې جزا مو نه پرېږدي. یو تن، چې د غویو په غلا متهم وو هغه مې چې د فیصلې لپاره راوغوښت محافظو عسکرو راوست. یو ناڅاپه یې د مېز په سر قرآن شریف راته کېښود وویل: د دې قرآن شریف په خاطر ما ته برائت راکړه. ما ورته وویل : تا ولې داسې کار وکړ؟ ده وویل: واسطه مې نه منې، رشوت نه اخلې بې له قرآن راوړلو بله چاره پاتې نه وه ځکه مې قرآن مجید درته راووړ، چې ما خوشې کړې؟ ما ورته وویل، چې رشوت نه اخلم او واسطه نه منم نو ظلم خو هم نه کوم که ته متهم یې دا قرآن وايې، چې غل د سزا وړ دی او که ملزم نه یې برائت به واخلې او که غل یې نو څرنګه برائت غواړې؟ بیا مې هم چې دی له محکمې رخصت کړ فکر مې وکړ، چې قرآن ته غرونه، سیندونه ټینګېدلای نه شي نو زه به څنګه ورته ټینګ شم. خاوند تعالی ته مې دعا وکړه، چې د دې سړي د برائت لار راته پیدا کړه او که مرافعه او تمیز کې آوازه شي، چې غل یې خوشې کړی هغو ځایو کې مې ته خلاص کړه. ما ستا په کتاب غیرت کړی، ته غیرتي یې په ما غیرت وکړه. هاغسې، چې ما کوم سهولت ورسره وکړ. عبدالبصیر خان د تمیز رییس صاحب وغوښتم. پوښتنه یې رانه وکړه او بېرته له پوښتنې منصرف شو. په دې ډول خاوند تعالی زه هم له لوړو مقامو وژغورلم.

حنان (نجار)، تورګل (ګلکار) وروڼه، کټور (سپی) د قازانو بچی، د داود خان د باغ انار، د نور محمد شاه د ورور نور شا خان (د اعلیحضرت یاور) د بچو اقرار، د کور رانیول په کابل کې، د کور جوړول او حصارک کې د ژرندې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکانو آبادول، په حصارک کې له ملا صاحب جان، محمد شاه خان او امین الله خان څخه د باغ او ځمکې په لاس راوړل، له محمد جان د باغ رانیول او لالا جان سره یې بدلول.

ارگون کې : د حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم په خوب کې لیدل، چې د امیب او بواسیرو ناروغي مې درلودې، د ترکي راتگ د کوتوالۍ، زبرِوک جهاد د یادونې وړ دي.

د کندهار محکمه کې : زما د گړۍ د ورکېدلو تکل، د حاجي محمد مقصود سره لیدل.

زابل کې : په نیابت ټاکل کېدل، د پخواني نائب اکبر بندي کېدل، د مجاهدینو د پیغامو رارسېدل.

عربي دارالعلوم کې د حسیب الله شاملېدل او هلته په استاذۍ باندې زما مقررېدل، په امام ابوحنیفه رحمة الله علیه مدرسه کې تدریس کول، د نجونو ټولگۍ او د (زبیدې) نمره خپلې ځلورم نمرې باندې پاتې کېدل، د ورکې حاضرۍ پیدا کېدل، د یمن معین سره په عربي د استاذانو په نمایندگۍ د هرکلي کول او په یوه کنفرانس کې زما د جهادي شعر هرکلی د دواړو مدرسو لخوا بدرگه کېدل، چې مطلع یې ده :

راټول شئ وطنوالو، چې نن بیا ملي غورځنگ دی
راځئ، چې وخت د ننگ دی
دښمن مو په وطن کې کور په کور جوړ کړی جنگ دی
راځئ، چې وخت د ننگ دی

د مدرسو عالي ریاست کې د مسلکي غړي په توگه ټاکلو په وخت مې د پښتو ادبیاتو دوه ټوکه ۱۳-۱۴ ټولگیو ته او د اسلام تاریخ ۱۳ ټولگیو ته

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپول او د فارسي ادبياتو ۱۳ او ۱۴ ټولګيو ته ليکل او د اسلام تاريخ د دوه يم بخش د عباسيانو د دورې ليکل د يادونې وړ دي. مهمې خاطرې يې درسي کتابو خپرول، د کتابخانو منظمول او د امتحانو اخيستل د کابل د مدرسو د انضباط کنټرول.

د اسلامي علومو د پوهنتون د اسلامي علومو د څېړنو په مرکز کې د کتابو تاليف، تدريس او د سر محقق د علمي رتبې اخيستل مهمې خاطرې دي.

په علمي کانفرانسونو او سيمينارو کې ګډون او مقالې ورلېږل د هغو منل، اديتوريم کې يې لوستل او بيانول علمي کارونه. همدارنګه د علومو اکاډمۍ ته د مقالو ليکل، لوستل او د اسانه پښتو کتاب منظمول، وړاندې کول او د هيئت په نظر کې هغه مهم ځرګندېدل مهم کارونه، معاش، کوپون، د ممتاز استاذ طلايي نشان ترلاسه کول د عالي تحصيلاتو د وزير صرابي په لاس غاړه کې را اچول مهم کارو.

د روزې، پنځه بناء، حضرت ياد، توضيح الميراث، ميراث نامې چاپول د زيات قدر وړ وو.

د هجرت تصميم فامېل سره، د يوه زوی بيا بل زوی لېږل پېښور ته، د يوې لور او زوم لېږل او داسې د نورو خپلوانو استول پېښور ته زما جهادي دنده وه.

په پېښور کې ارباب روډ کې عزيز الله او حسيب الله سره اوسېدل او له هغوی کچه ګړی ته تلل د بي بي دلبرې لور ودېدل د اسلامي پوهنتون رئيس فيض الله کاکړ سره کار کول، تاليفات او څېړنې او د پېښور پوهنتون نه د ماسترۍ، ايم فيل او Ph.D لپاره معرفي کېدل او د هغو تحصيل سرته رسول مهم کارونه وو.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حسیب الله په غښتنه له کچه ګړۍ بېرته ارباب روډ کې د ده کور ته ورتلل، چې نوی یې اخیستی و. یوه سر کې به دی اوسیده او بل سر کې یې زه اوسېدم. هلته مو د حج د فریضې ادا کول هم په نصیب شول او حسیب الله هم لندن ته ولاړ. بیا د عارف کالونۍ کې د حسیب الله ماینې کور په کرایه ونیو. مونږ هم ورسره لاړو. هلته زما مېرمن ناروغه او په حق ورسېده. ماشومان را په غاړه شول. له هغه کور، کوروالا ووېستلو. عزیز الله د څو مودې لپاره د کور حجره راکړه، چې ما ورته نیولی و دغه کور او یوه کوټه مې ورسره شرط کړې وه چې هغه به زما وي مګر بیا هم له هغه کور ووېستل شوم نو نور احمد زوم کره لاړو څو موده وروسته له هغه ځای هم ووېستل شولو. کالي مو شاه کځ ته ظریف د محمد ظاهر زوي کره واستول او مونږ کابل ته لاړو. هلته مو دنده واخیسته کالي مو یو څه په چکن یوړل او نور پاتې شول. کابل کې هم هغه ګډوډ شول زه یوازې د ماشومانو تعلیم ته متوجه شولم. حسین الله اوس د آریانا پوهنتون د طب محصل دی چې ګردیز ته نقل شو او دریم کال ته بریالی شوی دی او نرګس له دولسم فارغه ده دارالمعلمین نه هم فارغه شوه او تحسین الله د دولسم ټولګي متعلم دی، زه خپله تقاعد شوی یم د ۱۳۸۸ کال ژمی راباندې راغلی پېښور کې مې د لمسۍ واده وو چې د عزیز الله لور ده هغه واده ته یې بللي وو تراوسه پېښور کې یو خپلو تالیفاتو سمولو ته متوجه یو او د Ph.D اطروحه (رساله) باندې کار کوم. ضمن کې د ځینې ناروغیو له امله د کویت هسپتال کې بستر یم تداوی لاندې یم او د دې لیکنې تصحیح کوم. یو کال پس بیا پېښور ته راغلم د Ph.D د رسالو مناقشه مې وشوه ډګري مې واخسته او دې پسې بل کال زما د لمسي هارون خان د نور احمد د زوی واده ته چې کابل نه پېښور ته تلم ژمی و د زرکې واده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د پروانې کوژده شوې وه نو له زرکې سره پېښور ته راغلم ژمی مو تېر کړ څو شپې محمد یار زوم کړه لاهور ته لاړو پسرلی کابل ته لاړو اوس د **۱۳۹۱** کال ژمی دی بیا پېښور کې د نور احمد وراره (رضوان) واده ته پېښور ته زرکې او پروانې دواړو سره راغلي یو دا وو په لنډ ډول زما ژوند لیک، چې مفصل یې د (ښاد ژوند) په نوم کتاب کې شته دی.

ښایي د درنو لوستونکو د رشوت نکتې په کې د پام او استفادې وړ شي او پر ما یې نیک گمان راشي، دعا راته وکړي، چې الله تعالی په خپل رحم مونږ ته ښښنه وفرمایي او رضا شي.

په درناوي

ښاد جبارخېل

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښاد جبارخېل د عربي شعر يوه نمونه

النشيده

امر الله المتعال صر بعلم عال عال
اجتنب جهل الجهال التزم وجه الكمال

***

انظر الى العالمين حير ن العاقلين
اخترع فوق المبال صر بعلم عال عال

***

فى السباق صانعين كاشفين مبدعين
امسک عزوة الحبال صر بعلم عال عال

***

عليک الجهد الجيد بالزمان لا قيد
لا بقرب بعد بال صر بعلم عال عال

***

انترنيت عجب الزمان سخر ما فى المكان
ايقظ اترک الكسال صر بعلم عال عال

***

انتبه "شاد جبارخيل" لا تبق من قوافل
اسبق من اسبق الحال صر بعلم عال عال

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت

رشوت ستر مصيبت دی
په دين دنيا افت دی
د خدای له خوا راشي ته   همداراز مرتشي ته   بينهما يمشي ته
نفرين، طرد او لعنت دی
په دين دنيا افت دی
رشوت دی ستر فساد   هم ظلم هم بې داد   حقه حق کړي برباد
لايق د عقوبت دی
په دين دنيا افت دی
ثارنه کې چې ګېر شي   خواب ترې تېر او بېر شي   قضا ته پرې ورتېر شي
قضا کې عدالت دی
په دين دنيا افت دی
منفک شي وظيفې نه   جدا شي له رتبې نه   بندي شي اولادې نه
دوزخ کې يې محلت دی
په دين دنيا افت دی
توبه باسه رشوت نه   رشوت رد کړه ذمت نه   ډارېږه آخرت نه
د (ښاد) دا نصيحت دی

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت پراخه مانا

www.melitahrik.com 0777 400 116

ځرنگه، چې د رشوت د کلمې د لفظ دلالت د هغې د پراخې معانيو لرلو له لامله د اختلاف مورد گرځيدلې نو د هغې د مانا بيانول ضروري دي، څو چې کومې پوښتنې په دې برخه کې مطرح کيږي هغو ته ځواب ورکړل شي او کوم سوالونه، چې له دې جملې طرح کيږي عبارت دي له لاندې پوښتنو ځينې :

۱ـ ايا رشوت په قضاوت پورې اختصاص لري. يا په نورو امورو پورې هم اړه لري؟

۲ـ آيا رشوت يوازې په مالونو صدق کوي او که غير مالي مواردو هم په کې شاخل دي ؟

لکه: اقوال، افعال او داسې نورې پوښتنې، چې خوابونه يې د رشوت د مانا بيانولو پورې اړه لري، چې د رشوت د کلمې د لغوي او اصطلاحي ماناگانو کې مخې ته راځي هغه دې ولوستل شي، چې په لاندې ډول دي :

د رشوت لغوي معنی :

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوه عربي کلمه ده. له (رشو) اخیستل شوې ده او د (ر) په فتح (زور) کسر (زیر) ضم (پېښ) تلفظ شوې ده، جمع یې (رش) یا (ریش) ده، چې د (را) په ضم (پېښ) او کسر (زېر) باندې لوستل شوې ده، او سیبویه ویلي دي، چې اصل کې په ضم دی که څه هم په کسر یعنې زېر یې اکثره عرب استعمالوي.
رشوت ته په پښتو کې بډې او موک هم وایي، چې د ورکولو، اخستلو، غوښتل، خوړلو او مزدورۍ[۱] په ماناګانو هم استعمالیږي[۲]، او جمع یې (ارشیه)، (رشی)، (یاریش)[۳] ده. او د (رشوه) ګړه له (رشا) اخیستل شوې ده، چې (رشا) هغه تناب یا رسۍ ته وایي، چې د هغه په توګه لوښی څاه کې اوبو ته رسیږي[۴] او عرب وایي: "رشا الفرخ" یعنې چورګوړي خپله غاړه د مور خولې ته وغزوله، چې خوله کې یې خوراکي څیز ورکړي[۵] او ځینو ویلي دي، چې (رشوه) له (ریش) اخیستل شوی دی، چې (ریش) د سمولو، نېکۍ ته رسېدلو او د نښې ویشتلو مانا ورکوي[۶]، چې له (ریش السهم) یعنې غشی یې وویشت، څخه اخیستل شوی دی[۷]، د رشوت په دې ټولو ماناګانو کې مشترکه وجه شته، چې هغه غزول، رسېدل دي یا د طناب یا د جرګې غاړه

---

۱. صفي پور، منتهی الارب ج/۱ ص ۴۵۱ [مجله ماهوار عدالت لسم کال شماره ۱۳۸۷/۷۱.
۲. علی اکبر ده خدا، لغت نامه ده خدا ج ۸ ص ۹-۱۲.
۳. ابن منظور، لسان العرب ج ۱۴ ص ۳۳۲ ماده (رشا).
۴. ابن اثیر – النهابه فی غریب الحدیث ج ۲ ص ۲۲۲.
۵. محي الدین، مجمع البحري ج ۱ ص ۱۸۴.
۶. جارالله زمحشری – اساس البلاغه ج ۱ ص ۳۴۲.
۷. فخر الدین طرحي، مجمع البحرین ج ۱ ص ۱۸۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوږدول چورگوړو ته ماناگانې د رشوت له مانا سره بې مناسبته نه دي، ځکه چې رشوت هم يو ډول توسل، لاس اوږدول، مقصد ته د رسېدلو لپاره دی.

د رشوت اصطلاحي هغه مانا ، چې ټولو پرې موافقه کړې ده

د رشوت په اصطلاحي مانا کې علماء واحد نظر نه لري د فقه علما هم د رشوت د کلمې په مصاديقو کې اختلاف سره مخ شوي دي، دوی د اهل لغت په نظرياتو استناد کوي، چې هر چا يو خاص تعريف د رشوت لپاره بيان کړی دی.

(طرحي) د رشوت په تعريف کې ويلي دي (هوا الرشوة باللشئ: ما يعطيه الشخص الحاكم وغيره ليحكم له او يحمله على ما يريد و قل ما تستعمل الا فيما يتوصل به الى ابطال حق او غشيه باطل" [۱] يعنې (رشوه) د (را) په کسره هغه څيز دی، چې څوک يې حاکم يا بل چا ته ورکوي، چې د ده په نفع حکم وکړي. يا هر څه، چې غواړي هغه ترسره کړي، رشوت هغو مواردو کې استعماليږي، چې د هغه په توګه يو حق باطل شي يا د هغه په توګه باطل په جريان کې ولوېږي. دی تعريف کې څو ټکي د توجه وړ دي :

۱. فخر الدين طرحی، مجمع البحرين ج ۱ ص ۱۸۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ د (ما) توری موصول دی او د (رشوه) توري لپاره خبر واقع شوی دی او عام دی، چې سربېره پر اموالو، غیر مالي څیزونو باندې هم شامل دی. لکه د انسانانو وینا او تلل د مثال په توګه، چې څوک لوړ شخص ته سلام وکړي یا منواضعانه تلل ورسره وکړي، یا ترې پاتې شوي کارونه تکمیل کړي، یا په معاملو کې له هغه کمې پیسې واخلي، یا په امتیازاتو ورته قایل شي، د دې لپاره، چې د ده په نفع حکم وکړي، دا ټول څیزونه د رشوت په حکم کې راځي. اما د تعریف (بعطیه) ګړه څرګندوي، چې رشوت باید داسې څیز وي، چې د ورکولو قابلیت ولري او دا ګړه د دې قرینه ده، چې د (ما) عامه مانا محدوده شي؛ نو هغه څه، چې د (ما) له توري په ذهن کې تېرېږي هماغه مال دی او غیر مال په کې داخل نه دی، او دا یو له هغو مواردو دی، چې د فقهاوو ترمنځ د رشوت د تحدید مورد کې د اختلاف سبب شوی دی او په ځای خبره ده، چې په دې برخه کې څېړنه وشي.

۲ـ په دې تعریف کې په حق یا باطل حکم کولو غوښتنې ته هیڅ اشاره نه ده شوې؛ نو که حق وي او که نه وي که د هغه د غوښتنې لپاره یو څه ورکړي رشوت شمېرل کېږي. یعنې که څوک د خپل حق په لاس راوړلو لپاره کوم څیز ورکړي بیا هم رشوت ګڼل کېږي، اما هغه جمله چې تعریف لاندې راغلې راښیي، چې (رشوة) یوازې هغه مواردو کې وي، چې د حق ابطال یا د باطلو په جریان کې اچولو لپاره ورکول کېږي او هغه دا غوندله ده، چې (و قل ما تستعمل الا فیما یتوصل به الی ابطال حق اوغثیه باطل) یعنې (رشوه) کم استعمالېږي مګر په هغو مواردو کې، چې د هغه په توګه حق باطل شي یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

باطل په جريان کې ولويږي. دا عبارت ښيي، چې څوک د خپل حق د تحصيل لپاره څه ورکړي هغه رسوة نه دی.

۳ـ دغه تعريف کې سرببره پر دې، چې د قاضي هر حکم شامل دی په غير قضاوت او حکم هم شموليت لري. د مثال په ډول که څوک وغواړي، چې کار يې ژر سرته ورسيږي، يا خپل بندي په غير قانوني وخت کې وګوري، يا د زوی د تولد نېټې ته تغيير ورکړي، يا ساختماني سند چې قانوني مانع لري واخلي، که د دغو امورو متصدي ته څه ورکړي هغه په رسوة کې شمېرل کيږي؛ ځکه چې په دې تعريف کې د قاضي په حکم سرببره چې د (الحاکم) له توري معلوميږي د (وغيره) لفظ هم ورسره شته دی او ذکر شوی مطلب ترې روښانه معلوميږي.

۴ـ د رشوت کلمه هغه مورد کې صدق کوي، چې څه ورکړي او قاضي يې په نفع حکم وکړي يا يې په نفع بل کار سرته ورسوي لکه چې د (له) له قيد او د (يحمله على ما يريد) جملې معلوميږي او که په مطلق ډول څه ورکړي او معلوم نه کړي، چې په نفع يې حکم وکړي او يا يې په نفع کوم کار سرته ورسوي. رشوه په هغه صدق نه کوي؛ ځکه (لام) يې د (الحکم) په سر کې راغلی دی د تعليل لام دی، چې رشوت ورکول بيانوي.

دا ټول د ذکر شوي تعريف قيودات دي، چې د فقهاوو د اختلاف او د رشوت د تطبيق او توسيعې موجب شوي دي.

په (النهايه فی غری الحديث) کې د رشوت تعريف داسې شوی دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(الرشوة و الرشوه : الوصيله الى الحاجة بالمصانعة فاما ما يعطى توصلاً اخذ حق او دفع ظلم، فقيل داخل فيه)[۱] يعنې په کسر او ضم د (را) رشوت د تبانۍ او سازشکارۍ په توګه خپل حاجت ته د رسيدو لپاره ورکول رشوت نه شمېرل کيږي. اما که څوک خپل حق ته د رسېدلو يا د ظلم دفع کولو لپاره څه چا ته ورکړي هغه د ځينو په قول رشوت کې داخل دی. د دې تعريف هم څو نکتې د ملاحظې وړ دي:

۱ـ دې تعريف کې د قضاوت په مورد اشاره نه ده شوې نو ويلای شو، چې رشوت د قضاوت په مورد پورې اختصاص نه لري، بلکې د هر مقصد لپاره، چې رشوت ورکوونکی رشوت اخستونکي ته رشوت ورکړي هغه رشوت ګڼل کيږي؛ نو د دې تعريف له مخې په ادارو او مؤسسو کې هم رشوت جاري دی او څه شی، چې په دې صورت کې چا ته ورکړل شي رشوت شمېرل کيږي.

۲ـ د (الوصيلة) او د (المصانعة) کلمې رابنيي، چې رشوت يوازې د مال ورکول نه دي، ځکه چې مقصد ته رسيدل په ورکولو د مال او غير مال ممکن دي. خو د تعريف دوه يمه برخه "اما ما يعطي توصلاً الى اخذ حق او دفع ظلم فقير داخله فيه" رشوت ته د تباني له لارې، باطل هدف او حاجت رسېدلو ته اختصاص ورکوي. لکه، چې د رشوت ورکوونکي له تعريف هم دغه نکته په لاس راځي او هغه دا ده، چې "فالراشي من يعطى الذى يعينه على الباطل" يعنې رشوت ورکوونکی هغه څوک دی، چې چا ته يو څيز ورکړي، چې په

۱. ابن اثير، النهايه فى غريب الحديث ج ۲ ص ۲۲۲.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

باطل کار کې مرسته ورسره وکړي، له دې تعریف هم پوهېدل کیږي، چې څوک د خپل حق حاصلولو لپاره چا ته څه ورکړي. په هغه څیز رشوت صدق نه کوي، بلکې تخصصاً د عام له حکم وتلی دی او د خروج موضوع لري.

زمحشري هم د رشوت په برخه کې همدا تعریف بیان کړی دی او همدغه نکته د ده له تعریف هم څرګندیږي.

او ابن منظور د رشوت په تعریف کې راوړي دي، چې: "الرشوه و الرشوة: معرفة الحمل[1]" یعنې رشوه که به سه وجه است تعریف ان جعاله است او فیروز آبادي هم دغه تعریف راوړی دی.[2]

د رشوت له ذکر شویو تعریفاتو لاندې درې ماناګانې اخیستل کیږي:

۱_ عامه او پراخه مانا، چې ټولو محتملو مواردو او مصادیقو ته شامله ده لکه د ابن اثیر تعریف چې ویلي یې دي: "الوصلة الی الحاجة المصانعة" یعنې رشوت له قبلي توافق او تباني سره حاجت ته رسېدل دي، هرې وسیلې ته شاملیږي. چې د هغه په توګه حاجت ته ورسیږي که د قاضي د قضاوت په مورد کې وي او که په غیر له هغه کې وي او که حق ته پرې ورسیږي یا باطل ته په مال ورکولو وي او که په غیر له مال.

۲_ د مجمع البحرین له تعریف څنې دا مانا تقویه کیږي، چې رشوت هغه ځای کې وي، چې حق باطل شي او باطل جریان کې ولویږي.

---

۱. ابن منظور، لسان العرب ج ۱۴ ص ۲۱.
۲. شیخ انصاري، الکاسب ص ۳۵ له قاموس المحیط نقل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ یو شمېر فقها رشوت د قاضي جعل په مانا پوه شوی دی یعنې څه چې قاضي د جعل په عنوان د حکم په برابر کې اخلي رشوت دی، چې حکم په حق وکړي یا په باطل.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضاوت

قضا: په لغت کې ډېرې معناوې لري، چې ځينې يې دا دي: اتفاق، محکم، د کار له بشپړېدلو فراغت فيصله او د خصومو ترمنځ حکم.

د قضا تعريف: فقهاوو د قضا معنا د شرع له نظره په متعددو ډولو کړې ده چې له هغې جملې يې يو تعريف داسې کړی دی: "هو الحکم بين الناس بالحق بما انزل الله" يعنې قضاوت د څښتن تعالی له حکم سره سم د وګړو ترمنځ په حقه فيصله کولو ته وايي. دا تعريف يې کاساني، حنفي او ابن قاسم مالکي او خطيب شافعي کړی دی. يعنې قضاوت د خلکو ترمنځ په هغه څه کولو ته وايي، چې الله تعالی نازل کړی دی او ځينو يې داسې تعريف کړی دی: "هو الولاية الشرعية ممن هو اهل لها ، والحکم المرتب علی هذه الولاية" يعنې قضاوت يو شرعي ولايت دی، چې له هغه چا صادر شي، چې د قضاوت اهليت لري او په دغه ولايت يې حکم مرتب شي.

قضا په اسلام کې مهمه او مقدسه دنده ده؛ ځکه، چې په هر زمان او پېړۍ کې محکمه فريضه او د انبياء عليهم الصلوة والسلام د رسالت جز ده او د څښتن تعالی د بندګانو ترمنځ د عدالت تامين دی. له دې امله انبياء د قضاوت په دنده مکلف شوي دي لکه (يا داود انا جعلناک حليفة فی الارض

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاحکم بین الناس بالحق و لا تتبع الهوی فیضلک عن سبیل الله، ان الذین یضلون عن سبیل الله لهم عذاب شدید بما نسوا یوم الحساب" [۱] یعنې ای داوده! په تحقیق ته مې خلیفه کړې په ځمکه کې، نو په خلکو کې په حقه (عدالت) فیصله کوه، د خواهشاتو پېروي مه کوه، چې تا به د څښتن تعالی له لارې ګمراه کړي، په تحقیق څوک، چې ګمراه کیږي له لارې د الله تعالی هغوی ته سخت عذاب دی په سبب د هغه چې د حساب ورځ یې هېره کړله.

او د اسلام پیغبر صلی الله علیه وسلم ته څښتن تعالی داسې فرمایلي دي: "و ان احکم بینهم بما انزل الله و لا تتبع اهواء هم" [۲] یعنې د دوی ترمنځ فیصله وکړه (مطابق) له هغه څه سره، چې الله تعالی نازل کړي دي او د دوی د خواهشاتو پیروي مه کوه. او فرمایلي یې دي: "انا انزلنا الیک الکتاب بالحق لتحکم بین لناس بما اراک الله" [۳] یعنې په تحقیق ما تا ته کتاب نازل کړ په حق، چې د خلکو په منځ کې فیصله وکړې (مطابق) د هغه څه، چې الله تعالی درښودلي دي. په قرآن مجید کې داسې ډېر آیتونه دي، چې د قضا په اهمیت او قدسیت تاکید کوي.

د قضا شرعي حکم :

د پاس ذکر شویو او د هغو غوندې د نورومبارکو آیتونو له حکم څرګندیږي، چې قضا د محکمو فرایضو له جملې څخه یوه ده، چې قرآن، سنت او اجماع

۱. ص / ۲۶.
۲. المائده / ۴۹.
۳. النساء / ۱۰۵.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

وربانديږ تاكيد كوي. د ابوداؤد، امام احمد بن حنبل د رواياتو په حواله پيغمبر صلى الله عليه وسلم دغه قاضيان مقرر كړي دي:

۱ ـ علي بن ابي طالب او ابو موسى اشعري رضي الله عنه يمن ته د قضا په صفت ولېږل او د ابو داؤد او ترمذي په روايت يې معاذ بن جبل رضي الله عنه يې د قاضي په صفت يمن ته ولېږه.

۲ ـ عتاب بن اسيد رضي الله عليه يې مكه معظمه كې قاضي وټاكه.

همدارنگه د خلفاو راشدينو په وخت كې د قضاتو ټاكل ضروري او لازمي كارونه و حضرت عمر رضي الله عنه ابو موسى اشعري رضي الله عنه بصرې ته او عبدالله بن مسعود يې كوفې ته د قاضيانو په توگه واستول.

هغه ستر اشخاص، چې د قضا په منصب ټاكل شوي او موفقانه يې دغه دنده سرته رسولې دا دي:

۱ ـ حضرت عمر رضي الله عنه.

۲ ـ حضرت علي رضي الله عنه.

۳ ـ حضرت معاذ رضي الله عنه.

۴ ـ ابو موسى اشعري رضي الله عنه.

۵ ـ عبدالله بن مسعود رضي الله عنه.

۶ ـ قاضي شريح او قاضي ابو يوسف رضي الله عنهما.

د قضا د فرضيت او لزوم په برخه كې ټول علماء متفق دي او په همدې يې اجماع منعقده كړې ده.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضا ته اړتیا کې حکمت :

په بشري ټولنه کې انسانان متفاوت دي. ځینې په خپلو شتمنیو قناعت لري. له هغو مشروعه استفاده کوي او د چا حقوقو ته سترګې نه اړوي، په مسالمت آمیزه شکل ژوند کوي د چا په حقوقو تصادم او تجاوز نه کوي، خو ځیني انسانان دغه صفات نه لري. برعکس شر خوښوونکي وي د خپلو حقوقو له حدودو تجاوز کوي. یا د خپلې فطري جهل او ناپوهۍ غریزې له مخې به خپلې برخې قناعت نه کوي د نورو په حقوقو تجاوز کوي، چې هغه فطري غریزه الله تعالی داسې بیان کړې ده : "انه کان ظلوما جهولاً" [1] په تحقیق (انسان) ډېر ظالم او ناپوه دی. یا دا ، چې فامیلي تربیه نه لري له علم او فرهنګ لرې وي، یا آلوده او فاسد محیط سره خلط وي ځکه چې الله تعالی انساني ټولنه داسې پیدا کړې، چې هیڅوک په ژوند کې له بل چا مستغني نه وي، بلکې په یو شکل له اشکالو یو بل ته اړتیا لري. شته من بزګر ته اړ دي، بزګر تاجر ته همداسې نور... قرآن مجید دې حقیقت ته داسې اشاره کړې ده: "نحن قسمن بینهم معیشتهم فی الحیوة الدنیا و رفعنا بعضهم فوق بعض درجات لیتخذ بعضهم بعضاً سخریا" [2] یعنې "مونږ د دوی روزي د دوی په منځ کې په دنیوي ژوند کې ویشلې ده او ځینې د دوی

---

۱. الاحزاب / ۷۲.
۲. الزخرف / ۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مو پر ځينو نورو په درجو کې لوړ کړي دي، چې ځيني د دوی ځيني تابع (مسخر) کړي.

نو راکړه ورکړه د انسان د ژوند مهم جز دی. په دې کې هم طبايع مختلفې دي: ځينې دغو معاملو کې ديانت او امانت داري نظر کې نيسي او ځينې برعکس د هغه وي، چې دا سلوک يې د کړکيچ موجب کيږي.

دا ټول هغه عوامل دي، چې د قضا په ضرورت تاکيد کوي.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قضا د مشروعیت غرض او هدف

د قضایي نظام د وضع اساسي هدف د عدالت تامین او بشري ټولنه کې د انصاف تعمیم دی، چې په نتیجه کې یې د حقوقو او وجایبو ترمنځ د توازن ساتلو رعایت راځي او دغه د توازن قانون نه یوازې انسانانو کې، بلکې په نورو کائناتو کې له اتم تر کهکشانو او شمسي منظومه کې هم جریان لري، چې د څښتن تعالی په قدرت په کې تنظیم شوی دی. لکه، چې فرمایلي یې دي:

"ان الله یمسک السموات والارض ان تزولا و لئن زالتا ان امسکها من احد من بعده، انه کان حلیما غفورا" [1] هرو مرو الله تعالی آسمانونه ساتي، چې له خپل ځای نه زائل نه شي او که (بالفرض) زائل شي هغه هیڅوک له زائیلېدلو نه ساتي مگر دی په تحقیق حلیم او ښښونکی دی. او قرآن مجید کې د توازن ساتلو لپاره داسې اشاره شوې ده: "ان الله یامر بالعدل و الاحسان" په تحقیق الله تعالی په عدل او احسان کولو امر کوي، چې د حق او مکلفیت ترمنځ او د جرم او جزا ترمنځ او د خسارې او جبران ترمنځ او له ظالم نه مظلوم ته د هغه د حق په استرداد توازن برقرار وي.

د قاضي ټاکل او د قضاء د منصب منل:

۱. الفاطر / ۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پورتنيو دلايلو څرګنده شوه، چې د قاضي ټاکل ضروري دي او د فقهاوو اختلاف په کې نشته او د قضا قبلول او منل لاندې حکمونه لري:

۱ـ فرض عين : که د قضا لپاره يو شخص په ټولو شرايطو برابر وي او د ده په خبر بل څوک نه وي نو په ده د قضا منل فرض عين دي، ځکه که دی يې ونه مني بيا به بل يو ناپوه شخص قاضي شي، چې د ده په نااهلۍ به عدالت تر پښو لاندې شي.

۲ـ فرض کفايي : که څو تنه د قضا وړ اشخاص وي که يو له دوی په قضا ونه ټاکل شي او بل څوک وټاکل شي بيا به د هغه په نااهلۍ عدالت تر پښو لاندې شي.

۳ـ حرام : که د يو نااهل، بې کفايته او جاهل شخص په قضا ټاکلو، چې حقوق ضايع او فساد شايع کيږي هغه ته يې قبلول او منل حرام دي. دې برخه کې مشهور حديث دی، چې : پيغمبر صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي :

"القضاء ثلاثة : اثنان فی النار و واحد فی الجنة : رجل علم الحق و قضی به فهو فی الجنة و رجل قضی للناس علی جهل فهو فی النار، و رجل عرف الحق فجار فی الحکم فهو فی النار"

يعنې قضاوت درې ډوله دی : چې دوه ډوله يې دوزخ کې او يو يې په جنت کې دی، کوم سړی، چې حق وپېژانده او په هغه يې قضاوت وکړ هغه په جنت کې دی او کوم سړي، چې خلکو ته په جهل قضاوت وکړ هغه په اور د دوزخ کې دی، او کوم سړي، چې حق پېژانده او په حکم کې يې ظلم وکړ هغه په اور د دوزخ کې دی.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قضاوت شرطونه:

قاضي باید دغه شرطونه ولري :

۱_ عقل : چې لیونی او ناقص العقله نه وي.

۲_ بلوغ : چې ماشوم نه وي.

۳_ حریت : چې غلام نه وي.

۴_ روغ حواس ولري، ړوند ، کوڼ او گونگ نه وي.

۵_ فاسق نه وي : ځینې فقهاء د فاسق فیصله نافذه بولي خو بل لوری د فاسق تاکل په قضا حرام گڼي.

۶_ کافي علم او په شرعي علومو کامل تسلط ولري.

۷_ تقوی او پرهیزگاري ولري او الله تعالی حاضر او ناظر وبولي.

۸_ د اجتهاد قوت ولري په نزد د ځینې فقهاوو.

۹_ د عدالت تطبیق توان لري او منصفانه حکم وکولای شي، بدون له نظر کې نیولو د قوم، قبیله، خپلوي، ژبه، منطقه، دین، مذهب ... او نور.

۱۰_ د شرع په احکامو پابندي او التزام او د هغو له حدودو نه وتل.

۱۱_ د حقوقو او وجایبو ترمنځ د توازن رعایت، چې د مخه ذکر شو.

۱۲_ د اثبات په وسایلو کامل التزام او نفسي قناعت ولري.

اداري فساد کې قضایي عوامل:

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثرنگه، چې د قضاء هدف د عدالت تامین دی، نو د عدالت پایمالولو کې مؤثر علت په اداري فساد کې کیږي او د عدالت د پایمالولو اسباب داسې بیانولای شو:

۱ـ عدم اهلیت او بې کفایتي.

۲ـ د شرع په احکامو جهل.

۳ـ د شرع نصوصو ته اهمیت نه ورکول او لازم نه گڼل.

۴ـ قومي، قبیلوي، خپلوي، ژبني، دیني او مذهبي اړیکي او اثرات یې، الله تعالی فرمایلي دي: "یاایها الذین امنوا کونوا قوامین بالقسط شهداء الله و لو علی انفسکم اوالوالدین و الاقربین" [۱]

یعنې: ای مؤمنانو! په انصاف ولاړ اوسئ او د خدای لپاره شاهدي ورکوئ که څه هم ستاسې په ضرر وي یا ستاسې د مور او پلار یا د خپلوانو په ضرر وي ..." او فرمایلي یې دي: "ولا یجرمنکم شنان قوم علی الا تعدلوا، اعدلو هو اقرب للتقوی" [۲] او قومي دښمني دې تاسې د دې باعث نه کړي، چې تاسې انصاف ونه کړئ، عدل وکړئ، عدل تقوا ته ډېر نږدې دی.

۵ـ د حق او مکلفیت ترمنځ د توازن مراعات نه کول.

۶ـ د جرم او جزاء ترمنځ د توازن رعایت نه کول.

۷ـ د خساره او جبران ترمنځ د توازن رعایت نه کول.

۸ـ رشوت او ارتشاء.

---

۱. النساء / ۱۳۵.

۲. المائده / ۸.

www.meltafrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اداري فساد په برخه کې به ځانګړې رساله نشر ته وړاندې شي، ان شاء الله تعالی.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضاوت کې عدالت

په قضاوت کې عدالت دی په کار
بې عدالته قضاوت څه په کار
چې یوې سپړې نه پوستین سوزیږي   یا یوې مږې نه بارګین ورانیږي
دا نه قضا نه قضاوت دی نه څار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
د کټه پیش سزا د قتل نه ده   د موټر غلا سزا د ستل نه ده
د تلې سم په عدالت لره تار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
د سزا یو ډول تعزیر بل قصاص   یو د قاضي بل د شاکي دی په لاس
تعزیر کې رای جهدیت دی قرار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
قصاص مظلوم واخلي په حق ورسي   تعزیر محکوم شي په سبق ورسي
د خاص او عام فرق شریعت کې اظهار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
که د بنده حق کې بخښنه وشي   یا له قصاص نه تېربدنه وشي
په حق الله کې سهولت شي دوځار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
که درته راشي د کوم شي شکایت   عاجل تصمیم کې نشته هیڅ مصلحت

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

هــر اړخيــز غــور او دقــت دی ښــه لار
پــه قضــاوت کــې عــدالت دی پــه کــار
"ښـاد" شـي د خپلـو کارمنـدانو تـرمنځ   پرېکړه کوه چې درتـه پـېښ نـه شي رنځ
د لا بـــديلو حفاظـــت نـــه دی بـــار
پــه قضــاوت کــې عــدالت دی پــه کــار
عجب دفتـر نـه کـړې ورانـۍ سـره مـخ   او مخلصـين نـه کـړې د هيچـا پـه سـخ
ضــرور يــې تــل صــميميت ســاته ځــار
پــه قضــاوت کــې عــدالت دی پــه کــار

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت ته د مخ کولو سببونه :

۱_ تقوا نه لرل او د خدای تعالی په نزد د مسؤلیت نه احساسول.

۲_ د دنیا حرص او شهوت پرستي.

۳_ د رواتبو او معاشاتو کموالی.

او دا وروستنی سبب د رشوت مجوز نه شي کېدلای؛ ځکه، چې که ما یحتاجو ته یې کافي نه وي طلب د منصب یې مکروه دی.

عبدالرحمن بن سمره رضی الله عنه ته رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل : منصب مه غواړه، په دې صورت کې خپل نفس ته سپارل کیږې، او که بې سټا له غوښتنې منصب درکړ شي د خدای تعالی له خوا د هغه پر مخ وړلو کې کمک درسره کیږي. له همدې امله که قاضي پوه شي چې معاش یې د حوائجو د رفع کفایت نه کوي نو د قضاء منصب دې نه قبلوي څو په ګناهو کې اخته نه شي. څرنګه، چې قضا درنده وظیفه ده او قاضي مکلف دی، چې ټول وخت د قضا دندې ته وقف کړي او په بل کار لاس پورې نه کړي څو خپله دنده په ښه توګه سرته ورسوي، نو په دې برخه کې دولت هم مکلف دی، چې د هغه د ژوند ټول حوانج او ضروریات او د هغه د اهل او عیال اړتیاوې پوره کړي؛ ځکه، چې دی په خپله وظیفه اسیر او محبوس دی او د ده حابس دولت دی او فقهي قانون دی، چې هر حابس باید د محبوس د ژوند اړتیاوې پوره کړي او بل د قاضي فقر او احتیاج نه یوازې د رشوت غوښتلو موجب کیږي، بلکې د قاضي په فکر، ذهن، اعصابو او روحیاتو کې خلل پېښوي او پېغمبر صلی

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله علیه وسلم قاضي د غضب او د اعصابو د ناآرامۍ په حال کې له حکم او فیصله کولو منع کړی دی.

د اسلام تاریخ راښیي، چې په صدر د اسلام کې قضاتو ته مناسب رواتب او معاشات ورکول کېدل. مثلاً: پېغمبر صلی الله علیه وسلم، چې معاذ رضي الله عنه یمن ته د قاضي په صفت وټاکه مناسب معاش یې ورته مقرر کړ او ورته یې وفرمایل: **لعل الله یجبرک و یؤدی عنک دینک" یعنې هیله ده، چې** څښتن تعالی دې د فقر جبران کړي او دین دې ادا کړي.

او عمر رضی الله عنه قاضي سلیمان بن ربیع ته پنځه سوه درهمه معاش مقرر کړی و او خپلو والیانو ته یې لیکلي وو چې نیک خلک او عالمان د قضا منصب ته ټاکئ او هغوی ته زیات او مناسب معاش مقرر کړئ. حتی که قاضي غني هم وي باید کافي معاش ورته ورکړل شي او هغه دې د معاش له اخستلو منع نه کوي؛ ځکه چې کله عمر رضي الله عنه عبدالله بن سعد (قاضي) ته معاش پیشنهاد کړ هغه قبول نه کړ. عمر رضي الله عنه ترې د نه قبلولو پوښتنه وکړه. هغه وویل: زه شتمن یم ضرورت ورته نه لرم غواړم زما معاش صدقه شي. عمر رضي الله عنه ځواب کې ورته وویل: داسې مه کوه، بلکې قبول یې کړه؛ ځکه چې پېغمبر صلی الله علیه وسلم ما ته معاش پېشنهاد کړ. ما ورته وویل: هغه چا ته یې ورکړه، چې له ما زیات محتاج وي. حضرت صلی الله علیه وسلم وفرمایل: واخله ویې ساته یا یې صدقه کړه.

حضرت علي رضي الله عنه قاضي شریح ته د میاشتې (۵۰۰) درهمه معاش ورکاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امویانو زمانه کې (په ولایت د مروان بن حکم کې د قاضي عبدالرحمن خولاني د هر قاضي معاش یو زر دیناره وو او د عباسیانو دوره کې د قضاتو معاش نور هم زیات شو.

د قضاتو په معاشونو کې د زیاتوالي سبب دا دی، چې قاضي په رشوت، طمع، فقر او احتیاج اخته نه شي.

چې دا ټول شیزونه د عدالت د پایمالېدلو باعث گرځي.

د رشوت منفي اثرات

۱_ په قضایي مصداق د اعتماد سقوط.

۲_ د حقوقو ضیاع.

۳_ په دوه برخو د ټولنې وېش: لومړی زورور، ظالم او متجاوز او دویم بې چاره مظلوم او مستضعف.

۴_ د عقدې فضا منځته راځي. دښمني، د امنیت زوال او هرج مرج پیدا کیږي.

۵_ د ملي وحدت متاثر کېدل.

۶_ د غیر مشروع تجارت او کسب شیوع.

۷_ د دولت او مخالفانو صفوف قوي کیږي.

۸_ باندیني مداخلو ته زمینه مساعده کیږي.

۹_ باندینیو استفاده کوونکیو ته زمینه مساعده کیږي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

حل د دې ټولو مشکلاتو له هغې جملې د اداري فساد او رشوت د عدالت په تامین کې دی او د عدالت تامین د سم قضایي نظام په وجود کې راځي، چې هغه بااهلیته، باکفایته او متقیان قضات تشکیلوي او غیر له هغو به دا ټول ځیزونه سم نه وي.

زمونږ په ټولنه او د بشر ټولو ټولنو کې د عدالت پیاده کولو په هیله.

و صلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و اله واصحاب اجمعین. (۱)

www.melitahrik.com
0777 400 116

۱. د دکتور محمد ایاز "نیازي" د مقالې په استفاده، چې د "عوامل فساد اداری و راهای حل آن" په نوم سیمینار ته یې د کابل د علومو اکاډمۍ ته استولې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت حکم
په قرآن کریم کې

لومړی آیت :
الله تعالی فرمایلي دي : "ولا تاکلوا اموالکم بینکم بالباطل و تدلوا بها الی الحکام لتاکلوا فریقاً من اموال الناس بالاثم و انتم تعلمون" [۱]
یعنې مالونه مو خپلو منځو کې په ناحقه او د باطل له لارې مه خورئ او هغه حاکمانو ته یې مه لېږئ، چې د خلکو مالونه په ناحقه خوري، په داسې حال کې، چې پوهېږئ.
د دې مبارک آیت لومړی برخه انسان د مال له خوړلو په حرامه او باطله لاره منع کوي، چې رشوت هم په کې راځي. څرنګه، چې یو له مصادیقو د حرامو رشوت دی، نو د مفسرینو په وینا (تدلوا بها) کلمه په رشوت صراحت لري او انسان د بل چا د مال له خوړلو د رشوت په توګه حتی له رشوت ورکولو نهي او منع کوي. دا مبارک ایت د مفسرینو په نزد، دوه ښودنې کوي : یوه دا، چې ظالمو حاکمانو باندې باید قضاوت ونه شي، چې په ناحقه حکم ونه کوي او بل دا، چې دا ایت شریف د رشوت په حرمت دلالت کوي. په مجمع البحرین

۱. بقره / ۱۸۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د (تدلوا) کلمه په دې دوا ړو معانیو راغلې ده او له (محتاج الفقه) نه یې یوازې د رشوت په معنا رانقل کړې ده.

علامه طبا طبایي د (اکل، مال، بین، باطل) کلماتو له تشریح او توضیح کولو او د هغو له یوې بلې سره د اړیکو بیانولو وروسته د (ادلا) کلمې په برخه کې ویلي دي، چې:

(ادلا) د (تدلوا) مصدر ده او په څاه کې د اوبو راویستلو لپاره د دلوې اچولو معنا لري او په دې مبارک آیت کې یې منظور حاکمانو ته رشوت ورکول دي، چې د دې مطلب لپاره ښکلې او لطیفه کنایه ده، چې د رشوت ورکولو منظور نظر حکم یې په څاه کې د لاندې اوبو په لاس راوړلو لپاره دی، چې د دلوې په رسۍ له هغې څاه راویستل کیږي.

د (تدلوا) له کلمې له ادبي نظره دوه احتماله دي. یو دا، چې په (تاکلوا) کلمه عطف او مجزوم به نهي وي، چې په دې صورت کې انسان له رشوت ورکولو نهي کوي (یعنې خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله مه خورئ او حکامو ته رشوت مه ورکوئ.)

او دویم احتمال یې دا دی، چې د (تدلوا) کلمه د نصب په محل کې قرار لري او عامل مقدر (ان) دی او له هغه مخکې (واو) یې د عطف لپاره دی، بلکې د (مع) په معنا دی، تبدیلي یې داسې کیږي (مع ان تدلوا).

بناء پر دې د دې ایت مجموع یو کلام دی، چې د یوه منظور لپاره بیان شوی دی او هغه نهي ده. له دې، چې رشوت ورکوونکی او رشوت اخستونکی یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل سره سازش وکړي او د خلکو مال په ناحقه وخوري. یعنې خپل مالونه تاسې په خپلو منځو کې په باطله او د رشوت له لارې ونه خورئ.

د المیزان له بیان څو نکتې په لاس راځي :

اوله نکته دا ده، چې د (ادلا) د کلمې معنا ، چې د (تدلوا) مصدر غیر له رشوت د بلې معنا هیڅ احتمال نه لري، نو څرګندیږي، چې دا مبارک آیت د رشوت په نهي صراحت لري او همدارنګه له ادبي نظره که د (تدلوا) کلمه د (تاکلوا) په کلمه عطف وبولو او که د نصب په محل کې مقدر عامل (ان) وګڼو په هر صورت د رشوت په نهي دلالت کوي.

دوه یمه نکته دا ده، چې د رشوت کلمه په عام ډول د قضاتو د قضاوت او هم د غیر قضاتو په برخه کې کارول شوې ده؛ ځکه رشوت یوازې هغه نه دی، چې د قاضي د قضاوت او د حکم لپاره ورکول کیږي، بلکې هر حاکم او امر کوونکي ته که قاضي وي او که نه وي یو څه د چا له مال ورکړ شي، رشوت نومیږي، چې خدای تعالی ترې نهي فرمایلې ده.

امام فخر رازي د (لا تدلوا بها الی الحکام) تفسیر په (لا ترشوها الیهم) سره کړی دی نو د ده له تفسیر هم څرګندیږي، چې رشوت په قاضي پورې منحصر نه دی، بلکې مطلق حاکم پورې صدق کوي؛ ځکه، چې د (فی الحکم) قید ورسره نشته دی.

همدارنګه تفاسیرو کې راغلي دي، چې یو له بله خپل مالونه په باطله طریقه ونه خورئ. لکه له لارې د غارت ګرۍ، غلا ، فریب، چې رشوت هم یو له دې څیزونو ځینې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه یم آیت :

"ولا تاکلوا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تکون تجارة من تراض" [۱] یعنې خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله مه خورئ، مګر دا چې د تجارت او د دواړو خواوو په رضایت وي.

په کشاف تفسیر کې (باطل) داسې تفسیر شوی دی، چې شریعت مباح کړی نه وي. لکه غلا ، خیانت، غصب او دې ته ورته په نورو تفسیرونو کې هم راغلي لکه المنار، تبیان او طبري، خو ټولو تفسیرونو کې چې کومه معنا د (باطل) کلمې شوې ده، په کې (رشوت) هم شامل دی.

دریيم آیت :

دریيم آیت کې راغلي دي "سماعون للکذب اکالون للسحت" [۲] یعنې دروغو ته ډېر غوږ نیسي او ډېر حرام خوري. دا آیت شریف د یهودو د علماوو په برخه کې نازل شوی دی، د یهودو علماوو به له خلکو رشوت اخیسته او د خاوند تعالی حکم به یې تغیر وو. په دې مبارک آیت کې له رشوت تعبیر په (سُحت) سره شوی دی.

د "سحت" معنا :

سحت د سین او حاء په ضمه او د سین په ضمه او د (حاء) په سکون هغه ځیز ته وایي، چې کسب کول یې حلال نه وي، یعنې محرمه مکاسب.

---

۱. سورة النساء / ۲۹.
۲. مائده / ۴۲.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

او (سحت) د حاء په سکون د نابودۍ او هلاکت معنا لري. که څوک ووايي: سحته يا اسحته، يعنې هغه يې له منځه يووړ له دې امله يې حرامو ته (سحت) ووايه، چې نابودي او عذاب لري.

بل قول په کې دا دی، چې : څرنګه حرام هيڅ برکت نه لري هغه يې په (سحت) سره ياد کړل او دريم قول دا ، چې حرام، مروت او مردانګي له انسان سلبوي او هغه ته سحت ويل کيږي.[۱]

سحت ډېر مصاديق لري، چې له هغې جملې "رشوت" په حکم کې دی، او په ورپسې ايت شريف کې "فيسحتکم بعذاب اليم" [۲] دې ته اشاره کوي، چې (يسحتکم) په دې آيت کې د (تاسې هلاکوي) معنا لري.[۳]

د (سحت) کلمه په قرآن کريم کې يو ځلې د مضارع فعل په صورت او درې ځلې (السحت) په صورت راغلې ده او ټولو مواردو کې بس له (اکل) بيان شوی دی او د دې کلمې په تفسير کې، چې څومره روايتونه راغلي دي (سحت) يې د (رشوت) په معنا پېژندلی دی. لکه طبري، مجمع البحرين.

رشوت سره نور ډېر بد کارونه هم منځته راځي. لکه دروغ، ناحقه شهادت، د مستحق مال غير مستحق ته ورکول، چې د باطل مقصد اجرا شي. د درواغو شهادت اوربدل، له خاوند تعالی او رسول سره خيانت، بې مروتي او داسې

۱. الاحزاب / ۴۴.
۲. مجمع البحرين ج ۲ ص ۱۸۳.
۳. مجمع البيان ج ۱ / ۱۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور څرنګه، چې دا ټول ناوړه اعمال په رشوت کې وجود لري. ځکه پیغمبر صلی الله علیه وسلم د (سحت) کلمه په (رشوت) سره معنا کړې ده.

د راغب په مفرداتو کې (سحت) د هغه پوستکي په معنا ده، چې وبستل کیږي... سحت او اسحت دواړه په متعدي معنا د هلاکولو په معنا استعمال شوي دي، او سحت، چې د حرام کار په معنا استعمال شوی دی، چې د هغه د کوونکي د ننګ او شرم باعث هم ګرځي. هغه هم له همدې باب یعنې متعدي ځینې دی، چې ګویا د هغه دین او شرافت له منځه وړي. له دې امله (اکالون للسحت) داسې معنا کوي: څه شی، چې دین د دوی له منځه وړي، نو هر مال، چې په حرامه په لاس راځي سحت نومیږي او د دې آیت سیاق دا دی، چې له سحت نه رشوت مراد دی.

د یهودو یوې ډلې علماوو پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته رشوت ورووړ، چې د خدای تعالی حکم ته تغییر ورکړي، ځکه په (اکالون للسحت) یاد شول.

له دې امله، چې سحت د حرام او هم د رشوت په معنا راغلی معلومه ده، چې رشوت یو له څرګندو مصادیقو د حرامو څخه دی.

رشوت د احادیثو په روایاتو کې :

رشوت په سنت او روایاتو کې په دوه ډولو راغلی دی. یو ډول کې یې د رشوت عاملان د لعن موارد ګرځولي او بل ډول روایاتو کې رشوت د سحت، کفر، شرک او غلول (ټګي) سره یاد شوی دی.

د اول ډول له روایتونو ځینې دا دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱_ "لعن الله الراشي و المرتشي فی الحکم" [۱]

۲_ "لعن الله الراشي و المرشي و ما بينهما عيشي" [۲] يعنې خدای تعالی په رشوت ورکوونکي او رشوت اخستونکي او د دوی ترمنځ واسطې باندې لعنت کړی دی.

۳_ "لعن الله الراشي و المرشي و الراش الذي عيشي بينهما" [۳]

دې برخه کې روايات تواتر ته رسيدلي، چې په سند او دلالتونو کې يې کزمه خبره نشته. په رشوت ورکوونکي رشوت اخستونکي او د دواړو ترمنځ واسطه باندې خدای تعالی لعنت کړی دی.

له لعنت منظور به دا ډول رواياتو کې، چې رشوت سره ارتباط لري د لعن کلمه په قرآن شريف کې خپلو مشتقاتو سره ۴۱ ځلې تکرار شوی ده او په دې ټولو مواردو کې لعن له کفر، ظلم، دروغ، قتل، فتنه .... سره مل شوی دی لکه:

"لعن الذين کفروا من بني اسرائيل" [۴] يعنې د بني اسرائيلو کافرانو باندې لعنت شوی دی.

"الا لعنت الله علی الظالمين" [۵] يعنې د خدای لعنت دی په ظالمانو باندې.

---

۱. شيخ عباس قمي، سفينة البحارج ۳/ ۳۲۰.
۲. ابن حزم، المحلی ج ۹ / ۱۵۷.
۳. عبدالفواد عبدالباقي المعجم المقدسي.
۴. سوره رعد / ۲۵.
۵. مائده / ۱۳.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

"یفسدون فی الارض اولائک لهم العنة" [۱] یعنې ځمکه کې فساد کوي پر دوی دې لعنت وي.

دوه یم ډول روایتونه:

دا ډول روایات رشوت د سحت له مصادیقو ګڼي او له هغه په کفر، شرک، غلولو او خیانت تعبیر کوي، چې دا روایاتونه اکثره د شیعیه وو په روایتي مجامعو کې دي.

دا ډول روایاتو پسې معمولاً وروسته د رشوت له کلمې د (فی الحکم) قید راغلی دی، چې رشوت مقید په قضاوت د قاضي پورې کوي، چې له دې ډول روایتو ځینې دا دي:

۱ـ پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "اباکم و الرشیوه فانها محض الکفر و لا یشم صاحب الرشوة ریح الجنة" [۲] یعنې له رشوت پرهیز وکړئ، چې محض کفر دی او د رشوت عامل به جنت بوي نه کړي.

۲ـ سماعه له امام صادق (رح) روایت کړی، چې فرمایلي یې دي: "السحت انواع کثیرة ... منها اجرا الزانیة و ثمن الخمر، و اما الرشا فی الحکم فهو الکفر باالله العظیم" [۳] یعنې سحت حرام او په څو ډوله دی. له هغې جملې د زنا کارې ښځې مزدوري، د شرابو بیه او رشوت کفر په خدای تعالی پورې دی.

---

۱. کنز العمال ج ۲ / ۱۲.
۲. وسایل الشیعیه ج ۱۷ / ۹۲.
۳. علامه علي، کشف الراد فی تجرید الاعتقاد، ص ۴۵۴.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې روايتونو کې له کفر مراد اصطلاحي يعنې عملي کفر دی نه عقيدتي يعنې د ګناه غلظت راښيي، چې د رشوت په عمل يې د خدای له فرمان سر غړولی يا په دې کار کولو راښيي، چې په حلاله طريقه روزي نه مومي نو په حرامو لاروِ يې لاس پورې کړی او دا يو ډول بې اعتقادي د خدای تعالی په رازقيت باندې، که څه هم د خدای تعالی په رازقيت عقيده لري، څو بايد په عمل کې هم ترې منکر نه شي.

د شرک معنا :

همدارنګه شرک عبارت دی له اعتقاد په دې، چې څوک د خدای تعالی په ذات، صفاتو او افعالو کې (العياذ بالله) شريک وګڼي، اما دلته مراد له شرک د ګناه غلظت دی نه اصطلاحي او عقيدوي شرک، نو ثرګنده شوه، چې رشوت له داسې شدت او تاکيد چې خدای تعالی او رسول الله باندې کفر بلل شوی دی او حتی تر دې، چې له خدای تعالی سره د جنګ کولو په منزله کې دی هم لوړ او بد دی.

رشوت په اجماع کې :

اسلامي فقهاوو د رشوت د تحريم په برخه کې اجماع کړې ده. ويلي يې دي: "اجمع اهل الاسلام علی تحريم الرشا فی الحکم" [1] يعنې مسلمانانو په

---

۱. محقق کرکي علی بن الحسين، جامع المقاصد فی شرح القواعد انتشارات ال بيت ج ۴ ص ۲۵.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اجماع د رشوت په حرمت حکم فرمایلی دی او هم یې ویلي دي : "وهي حرام بالاجماع" [۱] یعني رشوت په اجماع حرام دی.

د رشوت په حرمت سربېره، چې په کتاب الله، سنت رسول الله او اجماع د امت باندې حرام دی، د رشوت په ورکولو کې مرسته او کومک هم حرام دی لکه چې خدای تعالی فرمایلي دي :

"ولا تعاونوا علی الاثم و العدوان" [۲] یعني رشوت ورکوونکی هم گناه کار دی؛ ځکه چې رشوت ورکول په گناه او دښمنۍ باندې مرسته ده. نو سربېره په رشوت اخیستونکی، رشوت ورکوونکی هم گناه گارېږي. لکه چې پېغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : "لعن الله الراشي و المرتشي" [۳] یعني په راشي او مرتشي لعنت دی، حتی چې د دوی ترمنځ واسطه کوونکی هم گناه گار دی، چې د حرمت دلایل به یې د رشوت ارکان عنوان لاندې راشي.

د رشوت ارکان :

د رشوت ارکان څلور دي :

۱_ راشي.

۲_ مرتشي.

۳_ رایش.

۴_ د رشوت مال.

---

۱. محمد بن علی شوکانی، سیل الاوطار بن احادیث سید الاخیار بېروت ج ۱ ص ۲۱.

۲. مائده / ۲ سید علي ریاض المسائل فی بیان الاحکام بالدلائل انتشارات ال بیت ج ۱ / ۵۰۵.

۳. محمد حسن نجفي اصفهاني، جواهر الکلام ج ۴ ۵۲۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ـ د رشوت لومړی رکن راشي (رشوت ورکوونکی) :

د رشوت حرمت راشي، مرتشي او د دوی ترمنځ واسطې کولو والا ته دی، خو د ضعف د شدت له مخې ځینې حالاتو کې توپیر کوي. وګورئ، چې د رشوت حرمت مرتشي ته د اطلاق عمومیت لري. حال دا ، چې ځینې مواردو کې د راشي له خوا رشوت ورکول د راشي لپاره جائز وي لکه، چې د حق حاصلولو لپاره یې بې له رشوت ورکولو بله هیڅ لاره نه وي؛ نو د خپل حق د حصول لپاره رشوت ورکوونکی نه ګناه ګاریږي، چې دا موضوع په لاندې ډول مخې ته راځي :

د حق حاصلولو لپاره رشوت ورکول :

محمد حسن اصفهاني نجفي په جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام کې راوړي دي چې : "نعم لو کان التوصل بها الی حق قد توقف علی ذالک لم یاثم هو و اختص الاثم بالاخذ" یعنې، هو! که حق ته رسیدل رشوت پورې موقوف وي رشوت ورکوونکی نه ګناه ګاریږي، بلکې رشوت اخستونکی ګناه ګاریږي؛ نو څرګنده شوه، چې د خپل حق حاصلول یې بې له رشوت ورکولو بله لاره نه لري. په داسې حال کې رشوت ورکول جواز لري که څه هم اخستونکي ته یې اخیستل حرام دي.

همدارنګه مبسوط کې راغلي دي :

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

"ان کان لاجراء منه علی واجبه لم یحرم علیه ان یرشو کذلک لانه یستنفذ ماله فیعمل ذلک له و یحرم علی الاخذ" [۱] یعنې که رشوت ورکول د کوم واجب کار لپاره وي په دغه قصد حرام نه دی ځکه چې دی په دغې وسیلې خپل مال ته له تلف نجات ورکوي. که څه هم رشوت اخیستونکي ته حرام دی (قاضي وي که د دولت بل کوم کارمند یامصلح).

او المغني ابن قدریه ویلي دي "ان رشاه لیدفع ظلمه او یجریه علی واجبه فقد قال: عطا و جابر بن زید و الحسن لا باس به" یعنې په دې قصد، چې ظلم له ځان نه دفع کړي یا خپل واجب کار روان کړي.

یو شمېر فقهاوو لکه عطاء جابر بن زید او حسن ویلي دي، چې باک نه لري.

په سنن کبری کې راغلي دي: "عن وهب لیست الرشوة التی یا ثم فیها صاحبها بان یرشوه فیدفع عن ماله و دمه انما التي تاثم فیها ان ترشو لتعطي ما لیس لک" [۲] یعنې له وهب روایت دی: هغه رشوت، چې ورکوونکی یې ګنهګاریږي، دا نه ده، چې د رشوت په ورکولو داسې څه په لاس راوړي، چې ستا نه وي.

ابن حزم ویلي دي: که څوک وتوانیږي، چې بې له رشوت ورکولو ظلم له خپل ځان دفع کولای شي د یوه فلس په اندازه رشوت ورکول هم جائز نه دي، خو که د ظلم له دفع کولو ناتوانه وي او د حق د تحصیل لپاره غیر له رشوت ورکولو

---

۱. جواهر الکلام مخکینی مرجع ج ۴ ص ۱۳۱.
۲. سنن کبری سابق ج ۱۰ ص ۴۳۸.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله لار نه لري خدای تعالی یې د دې آیت شریف په دلیل "لا یکلف الله نفساً الا وسعها" دی، نه نیسي. (۱)

او محقق طبا طبایي لیکلي دي: که د حق په لاس راوړل یې له رشوت ورکولو ممکن نه وي د رشوت ورکول په کې جائز دي ځکه چې د دې فقهې قاعدې (الضرورات تبیح المحظورات) له مخې، چې اضطراري حال حرام او ممنوع شیزونه هم مباح او جایز وي، د هغه رشوت ورکول هم جایز وي. (۲)

د حق په لاس راوړل د ژوند له ضروریاتو دی. هر څوک حق لري، چې خپل حق په لاس راوړي او رشوت ورکول، چې د محظوراتو (ممنوعاتو) له جملې دې حق ته د رسېدلو لپاره یې ورکول مباح کېږي. لکه، چې لوږې او تندې لپاره، چې مرګ سره مخ کېږي. له محرماتو تناول ورته حلال ګڼل کېږي.

او محمد حسن نجفي اصفهاني لیکلي دي: "انسان کولای شي، د خپل حق په لاس راوړلو لپاره په رشوت یا په مثل د هغه چې د اختیار په وخت کې د هغو اجرا کول حرام وي، لاس پورې کړی او اجراء یې کړي، ځکه چې د دغه رشوت ورکول د زور له مخې دی او شرعاً او عقلاً په دې حال کې رشوت ورکوونکی د مکره په حال کې دی، چې د پېغمبر صلی الله علیه وسلم د دې فرمودې له مخې (رفع ما استکرهو علیه) یعنې د هغه عمل ګناه چې په زور شوی وي زما له امت پورته شوی یعنې مواخذه یې رفع شوې ده او همدارنګه په حدیث شریف کې راغلي دي، چې: "رفع عن امتی ما لا یطیقون" یعنې زما

---

۱. ابن حزم، المحلی ج ۹ / ۱۵۷.
۲. ریاض المسائل ج ۱ / ۵۰۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له امت تحمیلي گناه لري شوې ده او کېدلای شي پر دې قول (لا ضرر و لا حرج) قاعده استدلال شي. په دې معنا، چې د حق د تحصیل لپاره رشوت ورکول، چې حرام دي، خو چې غیر له هغه بله لار یې نه وي موجب د ضرر او حرج ده، چې پېغمبر صلی الله علیه وسلم د (لا ضرر ولا ضرار فی الاسلام) او د (ولا حرج فی الدین) فرمودو له مخې یې حرمت نفي شوی دی. یعنې هغه حکم، چې موجب یې ضرر وي یا یې مکلف په مشقت کې اچوي په اسلام کې وجود نه لري. دا و د رشوت له څلورو ارکانو د لومړي رکن (راشي) په برخه کې لنډ معلومات، چې په پورته ډول وړاندې شو. اوس د رشوت د دویم رکن (مرتشي) په بیانولو پیل مخې ته راځي.

د رشوت دوه یم رکن مرتشي:

مرتشي هغه دی، چې د رشوت پر اخیستلو د شریعت او قانون په خلاف کار کوي. که قاضي وي په ناحقه حکم کوي، که د ادارو کارمند وي د نورو د حقوقو د تضیع موجب گرځي.

د رشوت اخیستلو په حرمت کې هیڅ اختلاف نشته، د رشوت د دې رکن د حرمت په برخه کې د اثبات دلایل د الله تعالی له کتاب قرآن مجید او د رسول الله صلی الله علیه وسلم له احادیثو او دامت له اجماع او عقل د رشوت تر نورو ارکانو خورا ډېر دي، او زیات تاکید د رشوت په حرمت د هغه په اخیستونکي پورې تعلق لري او د فقهاوو له فتاواوو لاندې خو دلایل ذکر کوو:

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ طوسي ويلي دي "وهو حرام على المرتشى بكل حال" [۱] يعنې د رشوت اخيستل په هر صورت اخيستونكي ته حرام دي، (بكل حال) كلمه ښيي، چې دا قول مطلق دی.

فاضل مقداد ليكلي دي "و اما اخذها فهو فاعل حرام سواء حكم بحق او باطل للدافع او عليه" [۲] يعنې رشوت اخيستونكی د حرام فعل فاعل دی. كه په حق حكم وكړي او كه په باطل، كه د راشي په ګټه وي يا په نقص د هغه.

شافعي محي الدين د رشوت د حرمت په برخه كې ويلي دي "تفقوا على تحريم الرشوة على القضاء بحق او باطل او تعجيلا لقضاء بحق او باطل" يعنې علماوو د رشوت د حكم د تحريم په مورد كې اتفاق كړی. كه قضاوت يې په حق وي يا په باطل يا لپاره د معطلولو د قضاوت، په حقه وي يا په باطل د دوی منظور مرتشي دی.

سرخسي ويلي دي : "الرشوه فى الحكم و هو حرام" [۳] رشوت په قضاوت كې حرام دی او (فى الحكم) قيد يې قرينه ده چې د دوی منظور مرتشي دي.

ابن قدامه ويلي دي : "و اما الرشوة فى الحكم فحرام بلا خلاف" يعنې رشوت په فيصله او حكم كولو كې بې له خلافه حرام دی.

په مواهب الجليل كې راغلي دي، چې : "يحرم على القاضى اخذ الرشوه فى الاحكام يدفع بها حقا او يشهد بها باطلا" [۱] يعنې د قاضي لپاره رشوت

---

۱. شیخ طوسي : المبسوط ج ۸ ص ۱۵۱.
۲. كنز العرفان ۲۸ / ۱۳.
۳. سرخی، المبسوط ج ۲۷/۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستل حرام دي، چې د هغه په توګه حق باطل کړي، یا باطل په پښو ودروي.

د فقهاوو له ویناوو څرګندیږي، چې رشوت اخیستل مطلقاً په هر حال کې حرام دی. که په حق حکم وکړي که په باطل، په نفع د رشوت ورکوونکي وي او که د هغه په ضرر وي، چې د قاضي په حکم کې اثر وکړي او که یې ونه کړي، دا و د رشوت دویم رکن، چې څه نا څه شرح شو. اوس د رشوت د دریم رکن بیانول مخې ته راځي.

د رشوت دریم رکن (رایش):

د رشوت دریم رکن (رایش) یعنې هغه د راشي او مرتشي ترمنځ واسطه والا دی، چې د احادیثو په روایتو کې (الماشي بینهما) او په (بینهما یمشي) سره یاد شوی دی.

په مجمع البحرین کې راغلي دي، چې "الساعي بینهما یزید لهذا و یستنقص لهذا و هو الرایش" (۲)

یعنې څوک، چې د رشوت ورکوونکي او رشوت اخیستونکي ترمنځ هاند او هڅه کوي چې د رشوت پیسې زیاتې او کمې کړي هغه ته (رایش) وایي.

په لسان العرب کې راغلي دي: "الرایش الذی یسعی بین الراشی و المرتشی" (۳) یعنې رایش هغه دی، چې د رشوت ورکوونکي او رشوت

۱. مواهب الجلیل ج ۸ / ۱۱۵.
۲. مجمع البحرین ج ۱ / ۱۸۴.
۳. ابن منظور لسان العرب ج ۳۲۲/۱۴.

www.meitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستونکي ترمنځ مصالحه کوي، چې د رشوت په اندازه کې د یو او بل توافق راولي.

زمحشری ویلي دي : "والمراد بالرایش هاهنا الذی یسعی بین الراشی و المرتشی لانه یریش هذا من مال هذا" [۱] یعنې رایش هغه څوک دی، چې د راشي او مرتشي ترمنځ په تلاش کې وي، چې د راشي د مال مرتشي ته رشوت ورکوي.

څرنګه، چې رشوت بد او د ټولنې له کرغېړنو اعمالو څینې دی او غیر له شرعي نهې په عقل او عرف کې یې هم قباحت روښانه دی، د هغو عاملان هاند کوي هغه (رشوت ورکول) پټ وساتي او د لېدونکو له سترګو یې لرې ګوښه سرته ورسوي، له دې امله یو شمېر افراد، د واسطې په عنوان د راشي او مرتشي ترمنځ د ارتباطي پله په څېر فعالیت کوي. لومړی د افرادو او د هغوی د مشکلاتو پېژندنه کوي او طرفین یو له بل نه ترس او وهمه لري، له دې امله د رشوت په برخه کې وارد روایتونه سربېره په رشوت ورکوونکي او رشوت اخستونکي د هغوی ترمنځ واسطه باندې هم، چې لعنت ویل شوی دی معلومیږي، چې دا هم یو حرام کار دی ګناه ده او ټول احادیث، چې د رشوت ورکوونکي او د رشوت اخستونکي په باره کې راغلي د هغو ترمنځ د واسطو لپاره هم دي، ځکه چې درې واړه د رشوت په کار کې یو بل سره همکاري کوي او هر یو د خپل نقش په اندازه په دې ستره ګناه کې شریک دی.

---

۱. زمحشری، الفائق فی غریب الحدیث ج ۲ / ۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت څلورم رکن د رشوت مال :

د رشوت څلورم رکن د رشوت مال دی، چې رشوت ورکوونکی یې خپل باطل مقصود ته د رسېدو لپاره یې رشوت اخیستونکي ته ورکوي. په دې برخه کې، چې څه د بحث وړ دی دا دی :

آیا هغه څه، چې رشوت ورکوونکی یې د رشوت په ورکولو لاس ته راوړي د رشوت عنوان لاندې راځي که نه؟ مثلاً څوک چې قاضي ته رشوت ورکړي، چې په نفع یې حکم وکړي، او له دې لامله دې رشوت یوه اندازه پیسو ده پورې تعلق ومونډ، ایا دغه پیسې حرامې دي که نه؟ دا مسئله که څه هم فقه کې مطرح شوې نه ده، خو ځواب کې یې باید وویل شي : دې مسئله کې که د راشي په نفع په باطله توګه حکم وشي او د بل حق تصاحب کړي باید، چې حرام وبلل شي؛ ځکه چې عدواناً د غیر په مال کې تصرف کوي، او داسې تصرف د غیر په مال کې په باطل د مال خوړل دي، چې د دې مبارک آیت له مخې "لا تاکلوا اموالکم بینکم بالباطل" خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله مه خورئ. ځکه، چې نهي ترې شوې ده.

له پورتنیو ذکر شویو مبارکو آیاتو او سپېڅلو احادیثو او د اسلامي امت له اجماع او معقولو دلایلو څرګندیږي، چې د رشوت خوړلو مسئله په اسلام کې دومره بده او قبیحه ده، چې د کبیره ګناهو په لړ کې ځای نیسي؛ نو له دې لارې که په نوم د هدیه، تعارف، حق الزحمه د پښو کرایه، انعام او داسې په نورو نومو له کوم شیز استفاده وشي هغه هم رشوت بلل شوی، چې په

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

غولوونکو عبارتو او عناوینو د رشوت په ماهیت کې تغییر نه راځي، په هر صورت له دې لارې، چې پیسې یا کوم شیز اخستل کیږي حرامې او نامشروعې دي.

رشوت ورکول او رشوت اخیستل د اجتماعي عدالت مهم مانع کوونکی دی او قانون ماتونه منځته راولي او منحرف خلک د خپلو شومو هیلو د ترسره کولو لپاره د رشوت په توګه قانون ماتوي. نو هر څوک د رشوت قباحت باندې پوهیږي، له دې امله د عقل او نقل په مقتضی د هر سالم عقل څښتن متقي انسان د رشوت له داسې مهم خطر ځان ژغوري او مجادله ورسره کوي، دا ځکه، چې د رشوت په بلا اخته کسان د خدای تعالی د قهر، غضب او لعنت مورد ګرځي، دنیا کې یې دغه بې تربیه ګي امکان لري، چې نسل کې یې هم پیدا شي او په آخرت کې به په ډول ډول عذابونو وکړول شي. دا ځکه، چې د چا په وینه، غوښه او پوستکي کې حرام مال ګډ شي په معنوي، بدني او روحي روزنه کې یې بدې اغیزې کوي او د انسانیت له لارې بې لارې کیږي، غوښه، پوستکی او هډوکي یې له حرامو جوړیږي او د چا وجود چې له حرامو جوړ وي معنویت او ښو اخلاقو ته تمایل نه ښیي. لکه، چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "کل لحم نبت عن الحرام فالنار اولی به"[۱] یعنې هره غوښه، چې له حرامو جوړه وي اور ورته غوره دی.

۱. مهدی تراقی، جامع السعادات ج ۲/۱۲۵-۱۲۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت په توګه ټولنیز نظام ګډوډېږي، د اقتصاد سالم بنیادونه او د ټولنې ټینګې اړیکې سستوي، بدې او ناکاره اړیکي د ذلت، خوارۍ، ظلم، چل، فریب روحیات رواجوي.
څرنګه، چې رشوت شریعت کې حرام دی. شرعاً یې حلال ګڼل سړی کفر ته باسي، نو رشوت، چې داسې یو ناوړه او کرغېړن کار دی، چې د حلال ګڼلو په صورت کې یې مرتکب کافر کیږي لازم دي، چې په کلکه ترې ډډه او ځان ژغورنه وشي او ټینګې تقوی ته مخ واړول شي.

د رشوت مالکیت او ضمان:

څرنګه، چې د رشوت مال حرام دی له دې کبله یې د رشوت اخیستونکي مالکیت په کې نه صحیح کیږي. بناء پر دې رشوت اخیستونکی مکلف او موظف دی، چې هغه د رشوت مال بېرته خپل خاوند (مالک) رشوت ورکوونکي ته ورکړي او که د رشوت عین مال تلف شوی وي که مثلي وي د هغه مثل دې ورکړي او که قیمتي وي د هغه قیمت دې رشوت ورکوونکي ته ورکړي، په هر حال رشوت اخیستونکي باندې واجب دي، چې د رشوت مال خپل څښتن ته بېرته ورکړي؛ ځکه، چې د رشوت د مال ملکیت د هغه له څښتن (رشوت ورکوونکي) سره پاتې دی.
نو په حرام څیز، چې د غیر لاس مستقر شي د "علي الید ما احدث حتی تودی" قاعدې له مخې یې ضامن دی.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن قدامه لیکلي دي : "فاذا ارتشی الحاکم او قبل هدیة لیس له قبولها فعلیها ردها الی اربابها" (۱) که حاکم او قاضي رشوت واخلي او یا هدیه قبوله کړي هغه رشوت او هدیه دې خپل څښتن ته رد کړي، د دې لپاره، چې دا مال یې په ناحقه او بې له شرعي مجوز اخیستی دی. همدارنګه د (العقود تابعة المقصود) یعني عقدونه د مقصود تابع دي نو که څوک له کوم عقد لکه (هبه) فاسد او غیر شرعي قصد ولري دغه عقد یې هم فاسد دی، له دې امله که د معاملې دواړه خوا د عقد د خپلې معنی قصدونه لري، بلکې له لفظ د بلې معنا قصد ولري یا ایجاب او قبول د هزل او شوخۍ په قصد وکړي. دغه معامله حقیقت نه پیدا کوي، نو که معامله د کوم حرام کار متضمنه وي لکه د انګورو بیع د مسکرو مشروباتو جوړولو په قصد، دغه معامله باطله او حرامه ده ځکه چې له معاملې د حرام فعل قصد شوی دی.

نو عقود، چې د هبه، وقف، بیع، عاریت او ... په لفظ د رشوت ورکولو په قصد اجرا شي یو هم د دې عقودو حقیقت نه پیدا کوي. له دې امله د رشوت مال د هغه د څښتن (راشي) په ملکیت کې باقي دی، او رشوت اخیستونکی، چې د چا مال مثلاً د هبه په عنوان قبض او اخیستی وي باید هغه خپل څښتن ته بېرته ورکړي او که هغه یې تلف کړی وي د هغه مثل یا قیمت دې ورکړي بناء پر دې که د چا له خوا رشوت د هبه، بیع، وقف یا بل څه په نوم واقع شي بیا یې هم خاوند ته په بېرته ورکولو ملزم دی.

---

۱. جواهر الکلام ج ۱۳۱/۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محاباتي بيع په ترڅ کې رشوت :

محابات د (حبو) له مادې د هديه، تحفه، سوغات، ډالۍ، د طرفينو عطا او د ورکړې معنا لري، او يو له مشتقاتو يې د (حبون) ګړه ده، چې فقهي اصطلاح کې د ګوتې ساعت (ګړۍ) او داسې د بل څيز معنا پورې اختصاص لري، چې پس له مرګ يې مشر زوي پورې اختصاص مومي.

او محاباتي بيع هغه ده، چې : څوک يو څيز له خپل اصلي قيمت په کم قيمت وپلوري يا يې واخلي، چې په مقابل کې يې هغه خپل مورد نظر هدف ته ورسيږي نو که محاباتي بيع د رشوت په قصد وي څرنګه، چې حرام اثر پرې مرتب شوی وي ځکه هغه بيع باطله وي. لکه د لس زرو افغانيو قيمت والا څيز، چې په قاضي يا په بل کارمند په پنځه زره افغانۍ وپلورل شي، چې له دې لارې د هغه رضايت ترلاسه کړي، او په نفع يې حکم ورکړي يا يې بل کار سرته ورسوي. څرنګه، چې دا ډول معامله د رشوت په قصد سرته رسيدلې وي باطله ده ځکه چې قصد د عقد اصلي رکن دی او څرنګه، چې قصد په دا ډول معاملو کې د حرام هدف لپاره وي معامله هم حراموي، او دا ، چې د معاملې قصد حقيقت نه وي موندلی اصلاً معامله نه وي شوې نو فقها دا ډول بيع حرامې باطلې او د رشوت له مصاديقو ګڼي ليکلي يې دي :
"و مما يعد من الرشوة او يلحق بها المعاملة المشتملة على المحاباة" [۱]
يعنې له هغه څيزو ، چې رشوت ګڼل کيږي يا په رشوت پورې ملحق کيږي

---

۱. شيخ مرتضى المکاسب ص ۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

محاباتي معامله ده، دوی ویلي دي که محابات په دې قصد اجرا شي، چې قاضي د ده په نفع حکم وکړي یا داسې بل شرط یې د عقد په ضمن کې نظر کې نیولی وي، هغه رشوت او حرام دی؛ او سربېره پر دې، چې حرام دی، فاسد هم دی، چې تملیک او تملک په کې نه راځي، په هغه منصوصي دلایلو، چې د راشي په ملکیت کې د رشوت د مال په بقا دلالت کوي، دا ډول معاملې باطلې دي.[۱]

د فقه په کتاب القضاء کې راغلي دي: چې په دې معامله کې هدف د قاضي د نظر جلبول دي، چې د حکم په صادرولو کې د ده نفع په نظر کې ونیسي او هر عقد، چې قصد یې د حکم په صادرولو کې د قاضي د توجه جلبول وي د رشوت له اقسامو ګڼل کیږي.[۲]

www.melitahrik.com 0777 400 116

۱. جواهر الکلام ج ۲۲ / ۱۴۹.
۲. سید عبدالکریم موسوي اردبیلي، فقه القضاء، انتشارات مکتب الاعلام الاسلامی ص ۳۴۵-۳۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په محاباتي بيع کې د اهل سنت د فقهاوو نظر:

ابن قدامه ويلي دي : "لا ينبغي لقاضي ان يتول البيع و الشراء بنفسه"[۱] قاضي ته نه ښايي، چې په خپله پلورل او رانيول وکړي په دې دلايلو.

۱ـ پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : "ما عدل و ال اتجرفی رعيته ابدا" يعني اسلامي والي او حاکم، چې په خپله رعيت سره پلورل او رانيول کوي هيڅکله يې عدالت نه دی کړی.

۲ـ دی (قاضي) خلک پېژني او محاباتي بيع ورسره کوي.

۳ـ قاضي د خلکو له خدمت وځي، قاضي بايد د قضا ځای ته اول وخت کې ورشي د خلکو مشکلاتو ته رسېدنه وکړي، نه دا چې په معاملو او نورو کارو پسې وي لکه چې ابوبکر رضي الله عنه تصميم ونيو، چې د معاملو لپاره بازار ته ولاړ شي. اصحابو ورته وويل: دا کار تا د خلکو له کار کولو وباسي. ده ورته وويل: نشم کولای، چې عيال مې بې مصرفه پرېږدم او ضايع يې کړم. نو اصحابو رضي الله عنهم ورته له بيت المال مصرف وټاکه نو دې له معاملو کولو منصرف شو.[۲]

۴ـ له امام ابوحنيفه رحمة الله عليه نقل شوي دي، چې قاضي ته معامله مکروه ده. د پلورلو او رانيولو لپاره دې وکيل ونيسي. ځکه، چې خلک

---

۱. المغنی ج ۱۱ ص ۴۳۹.
۲.همدغه مرجع المغني ج ۱۱ ص ۴۳۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاضي وګوري هغه پېژني. په هماغه دليل د ابوبکر رضي الله عنه معامله ورسره کوي. [۱]

www.melitahrik.com
0777 400 116

۱. المغني ج ۱۱ ص ۱۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت ډولونه :

رشوت دوه ډوله دی یو مالي او بل غیر مالي :

مالي رشوت : مالي رشوت هغه دی، چې یو عین شی په رشوت ورکړل شي، چې تفصیل یې پورته مباحثو کې مفصل یاد شو او غیر مالي رشوت په لاندې ډول بیانوو:

غیر مالي رشوت :

رشوت په مال پورې منحصر نه دی، بلکې غیر مالي اعمال لکه اقوال هم رشوت کېدلای شي. د مثال په ډول ځوک چې د قاضي د نظر د جلبولو لپاره د هغه ستاینه کوي، تکریم او تعظیم یې کوي، یا یې په نفع خبرې او تبلیغ کوي، دا ټیزونه حرام دي یا یې کارونه کوي. ما یحتاج یې کور ته اخلي، موټر یې ترمیموي... دا ټول په رشوت کې راځي، له دې کبله محقق یزدي ویلي دي : رشوت کله مال وي لکه عین او منفعت او کله د قاضي لپاره عمل وي لکه د کپړو جوړول، د کور اعمار او کله قول وي لکه ستاینه او مدح، چې زړه یې ځان ته راواړوي او په نفع یې حکم وکړي او کله فعل وي، چې د قاضي ما یحتاج پوره کړي، چې دا ټول حرام دي.[1]

د اهل سنت او جماعت له نظره د غیر مال رشوت :

په اهل سنت او جماعت کې هم غیر مالي رشوت حرام گڼل شوی دی.

---

۱. شوکاني نیل الاوطار بیروت ۱۹۷۳ ج ۲۲۲/۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوکاني ویلي دي: په اسلام کې هر څیز، چې فایده ولري مال وي که منفعت یا کار، چې د رشوت په قصد وي حرام دی، پیسې وي که جامې لکه، چې د خیبر یهودیانو عبدالله رواحه ته پېشنهاد کړی و، او که خوراکي څیزونه وي لکه، چې د مهې تعارف عمر بن عبدالعزیز ته شوی و او همدارنګه هدیه، قرض، عاریت، چې د رشوت په نیت وي یعنې چې کومه ورځ به قاضي یا بل کارمند ده سره په ناحقه مرسته وکړي دا رشوت او حرام دی.[۱] همدارنګه په همدې کتاب مجمع البحرین کې راغلي دي، چې: "ما یعطیه الشخص الحاکم وغیره لیحکم له و یحمل علی ما یرید"[۲] یعنې رشوت هغه څیز دی، چې فرد یې حاکم یا بل کارمند ته ورکوي، چې په نفع یې حکم وکړي یا د ده په میل عمل وکړي، دلته د (وغیره) لفظ نه عمومیت څرګندیږي. یعنې، چې غیر له قاضي بل چا ته رشوت ورکول هم رشوت او حرام دي او د (و یحمله علی ما یرید) جملې نه معلومیږي، چې غیر له قضاوت نورو امورو کې هم د مال ورکړه رشوت دی.

ابن اثیر د رشوت په برخه کې ویلي دي: "الوصله الی الحاجة بالمصانعة"[۳] یعنې رشوت هغه دی، چې څوک د یو شي په ورکولو خپلې غوښتنې ته ورسیږي، دی تعریف کې هم د قاضي قضاوت او د نورو ادارو او مؤسسو کړنې شاملې دي.

---

۱. فخر الدین مجمع البحرین ج ۱ / ۱۸۴.
۲. قیوی، مصباح المنیر ج ۱ / ۲۲۲
۳. زمحشری، الفایق فی غریب الحدیث ج ۲ / ۴۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثاني شهید ویلي دي : "انفق المسلمون علی تحریم الرشوة علی القاضی و العامل" [۱] یعنې ټول مسلمانان د رشوت په تحریم قاضي او عامل ته اتفاق لري، د رشوت دغه حرمت، چې د قاضي لپاره دی همدا ډول د هر کار سند لپاره هم دی.

هدیه (د هدیې مقصد او ډولونه) :

د هدیه پېژندل ګلوي :

هدیه (سوغات، ډالۍ): د مینې او لورونې د ایجادولو او د ګرانښت د ځرګندولو لپاره، چې خلک یو بل ته کوم ځیز ورکوي هغه ته هدیه (بخشش، سوغات، ډالۍ) وایي : خو که څوک هدیه قاضي باطل مقصود ته د رسېدو لپاره قاضي ته ورکړي، دې برخه کې امام صادق له پېغمبر صلی الله علیه وسلم داسې روایت رانقل کړی دی :

"الهدایا علی ثلاثة اوجه : هدیة مکافات و هدیة مصانعة و هدیة لله عز و جل" [۲] یعنې هدیه درې صورته لري. یوه د انعام او سوغات په صورت، بله هدیه د رشوت په صورت دریيمه هدیه د خدای تعالی لپاره.

۱ـ د مکافات هدیه : له امام صادق رحمة الله علیه روایت دی، چې نبي صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : "نهادوا و تحابوا" [۳] یعنې یو بل ته هدیې ورکړئ، چې مینې مو زیاتې شي او ابن عساکر له عائشه رضي الله عنها

---

۱. نیل الاوطار ج ۴ / ۲۲۸.
۲. کنزل العمال ج ۲/ ۱۱۰.
۳. کنز العمال ج ۲ / ۱۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایت کړی دی، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "تهادوا، تزدادوا حبا" [۱] یو بل ته هدیې ورکړئ، چې یو بل باندې مو گرانښت زیات شي.

۲ـ د مصانعې هدیه: یعنې د طرفینو سازش د یوه داسې باطل کار ته د رسېدو په قصد، چې قانوني ممانعت ولري. د رشوت په صورت سرته رسېږي او (فرهنگ نوین) مصانعه د رشوت په معنا ترجمه کړی ده ځکه، چې دا ډول هدیه د رشوت شبیه یا په خپله رشوت دی، چې صورت یې په نوم کې یو له بله توپیر لري، خو د نوم تغییر د ماهیت په تغییر کې د اشیاوو او د هغو په احکامو کې به تاثیر نه لري.

دا ډول هدیې په مرکزو، مؤسسو، سازمانو کې، چې حکومتي مسؤلیتونه لري په هغو کې سرته رسیږي، د دې ډول هدیې په برخه کې له نبي صلی الله علیه وسلم روایتونه رانقل شوي دي، چې له هغې جملې "هدیة الامراء غلول" [۲] یعنې امرانو ته هدیه ورکول خیانت دی او "و هدایا العمال سحت" [۳] د دولت کارمندانو ته هدیه ورکول حرام دي او "هدایا العمال حرام کلها" [۴] یعنې هغه هدیې، چې د دولت کارمندانو ته ورکول کیږي، ټولې حرامې دي. د

۱. کنز العمال ج ۲ / ۲۲۲.
۲. جواهر الکلام ج ۲۲ / ۱۴۷.
۳. کنزل العمال ج ۲ / ۱۱۲.
۴. بیهقي، سنن کبری ج ۱۰ / ۱۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغو روایتونو په اساس فقهاوو په دا ډول هدیه د حرمت حکم کړی دی او عموماً هغه رشوت یا د رشوت حکم کې بولي.

له حضرت علي رضي الله عنه روایت دی، چې : "اخذ الامر الهدیة سحت و قبول القاضی الرشوه کفر" [۱] یعنې امرانو ته هدیه اخستل حرام دي او قاضي ته د رشوت قبلول کفر دی.

د رشوت او مصانعې توپیر :

رشوت یو ډول معامله او قرارداد دی، چې د راشي او مرتشي ترمنځ، چې راشي د رشوت په ورکولو قرارداد کوي او مرتشي (قاضي یا عامل) به د هغه په نفع حکم کوي او باطل کار کوي. او مصانعه هدیه کې قرارداد نه وي خو اصلي هدف یې دا وي، چې د قاضي یا عامل توجه ځان ته مایله کړي، چې خپل باطل منظور ته ورسېږي. [۲]

فقهاوو مصانعه هدیه حرامه او د رشوت په حکم کې ګڼلې ده، ځکه چې منظور یې په کې د قاضي دتوجه جلبول وي، چې د هغه په نفع حکم وکړي.

په فتح الباري کې راغلي دي چې : "الذین یهدي لا یخلوا ان یقصدون المهدي الیه اوعونه او ماله" یعنې څوک، چې هدیه ورکوي دغه درې هدفونه لري :

۱ـ چې هغه ځان ته دوست کړي.

---

۱. کنز العمال ج ۲ / ۱۱۲.

۲. مسالک الافهام ج ۲ / ۴۰۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ کومک او مساعدت ورسره وکړي.

۳ـ یا غواړي د همدې هدیې په مقابل کې لا زیات مال په لاس راوړي نو غوره هدیه هماغه لومړی ډول ده، چې د مسلمانانو په منځ کې دوستي پیدا شي، او دریم ډول هدیه جایزه ده او دوه یم قسم هدیه پر دوه ډوله ده:

۱ـ چې هدیه د کومک په اطاعت او د ثواب کار په قصد وي دا مستحب ده.[۱]

قدامه ویلي دي: "هو لا یقبل هدیة لان الهدیة یقصد بها فی المغالب استعانة قلبه لیعتنی به فی الحکم فتنبه الرشوه"[۲] یعنې قاضي نه شي کولای، چې هدیه قبوله کړي؛ ځکه، چې له هغو یې قصد دا وي، چې د قاضي زړه په لاس راوړي، چې د ده په نفع حکم وکړي او دا د رشوت غوندې ده.

او مسروق رحمه الله ویلي دي: "اذا قبل القاضي الهدیة اکل السحت"[۳] یعنې که قاضي هدیه قبوله کړي حرام یې خوړلي دي او که چا مخکې له قضا هدیه ورکوله وروسته له قضا هم هغه قبلولې شي خو غوره دا ده، چې له تهمت ساتلو لپاره هدیه قبوله نه کړي، چې د رشوت خوړلو له تهمت په امان پاتې شي. له امام ابوحنیفه رحمة الله تعالی علیه او له یارانو یې روایت دی، چې: قاضي ته به ذکر شویو اوصافو د هدیې قبلول مکروه دي نه حرام.

---

۱. فتح الباري فی شرح صحیح البخاری ج ۵ / ۱۳۹.
۲. المغني و شرح الکبیر ج ۱۱ / ۲۳۷.
۳. المغنی و شرح الکبیر ج ۱۱ / ۴۳۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په مواهب الخليل کې راغلي دي، چې: علماء د هديې قبلولو په کراهت کې اختلاف نه لري، او دا د امام مالک رحمة الله عليه نظر هم دی.

همدې کتاب کې راغلي دي، چې: "لا يحوز لهم قبول الهدية من احد الحضمين مادامت الحکومة ما بينهما" [۱] يعنې قضاتو او کارمندانو ته د دعوی له دواړو خواوو د هيچا هديه جواز نه لري، چې دعوی يې ورسره دائره او دوران لاندې وي؛ ځکه، چې دا هماغه رشوت دی.

ابن ابي الحديد نقل کړی دی، چې يوه سړی حضرت عمر رضي الله عنه ته هميشه د څلور کلنې اوښې ورون د هديې په ډول وروړ خو يو وخت، چې له دغه سړي سره د چا دعوی ورته راغله مقابل سړي ورته وويل: زمونږ ترمنځ داسې فيصله وکړه، چې د اوښې ورون دې جدا کاوه. عمر رضي الله عنه ويلي دي له هغې ورځې وروسته همېشه د عدل په برخه کې شکمن وم ترڅو چې ووېرېدم خپلو ټولو کارمندانو ته مې وليکل، چې: هديه مه قبلوئ، چې هديه تاسو ته هماغه رشوت دی. پس له هغه مې د هيچا هديه قبوله نه کړه.

په قضاوت اجره اخيستل:

شيخ په نهايه کې ويلي دي: غوره دا ده، چې په ټولو صورتونو کې دې قاضي د اجرې له اخستلو څخه ځان وساتي. [۲]

---

۱. مواهب الجليل ج ۸ / ۱۱۳.
۲. طوسي، نهايه رقم چاپ ص ۳۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او جواهر کې راغلي دي "و التحقيق عدم جواز اخذ العوض منه مطلقاً" [۱] يعنې تحقيق دا دی، چې د قضاوت اجره اخستل له متخاصمينو يا له دريمګړي په عيني او کفايي هر ډول قضاوتو کې محتاج وي او که نه وي جواز نه لري؛ ځکه، چې قضاوت الهي منصب دی او په هغه کې اجره اخستل جواز نه لري "قل لا اسئلکم عليه اجراً الا المؤدة فی القربی" [۲] يعنې ووايه ای پېغمبره! چې د نبوت اجر له تاسې نه، نه غواړم غير له دوستۍ د کورنۍ مې او قضاوت يو له امورو د پېغمبرۍ دی.

په حدايق کې راغلي دي، چې "والاصح المنع مطلقاً الا من بيت المال علی جهة الارتزاق" [۳] يعنې صحيح دا ده، چې په فيصلو د اجرت اخيستل مطلق ممنوع دي يعنې که له سلطان وي او که له متخاصمينو، هو که له سلطان څخه دمصرف لپاره وي اشکال نه لري.

ځينې علماوو لکه علامه حلي ويلي دي، چې که قاضي د امام له طرفه وټاکل شي او قاضي تمکن او غني وي اجرت اخيستل په قضاوت ورته جواز نه لري، خو که قاضي محتاج وي اقرب دا ده، چې د اجرې اخيستل ورته مکروه دي.

د قاضي د ارتزاق تعريف:

۱. جواهر الکلام ج ۲۲ / ۱۱۲.
۲. شوری / ۲۳.
۳. الحدائق الناصره ج ۱۸ / ۴۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مفتاح الکرامه کې راغلي دي، چې : "والمراد بالرزق ما کان من بیت المال من المصالح منوطاً بنظر الحاکم" [۱] یعنې رزق عبارت له هغه څیز دی، چې اسلامي حاکم یې له بیت المال نه د مصالحو لپاره لګوي، چې اندازه یې د حاکم په نظر پورې اړه لري.

ثاني شهید ویلي دي : "اما الارتزاق فمنوط بنظر الحاکم لا یقدر بقدر" [۲] یعنې ارتزاق د حاکم په نظر پورې اړه لري، تاکلی مقدار او اندازه نه لري.

د اجورې او رزق (تنخوا) توپیر :

د اجورې او رزق ترمنځ توپیرونه په لاندې ډول دي :

۱ـ اجرت هغه مال ته وایي، چې د یوه کار د اجرا کولو لپاره ورکول کیږي او د رزق (تنخوا) په مقابل کې د کوم عمل اجرا کول شرط نه وي.

۲ـ رزق د حاکم نظر پورې اړه لري او اجرت د معاملې طرفینو پورې اړه لري.

۳ـ اجرت معمولاً د عقد د صیغې له اجرا سره وي او رزق (تنخوا) سره د عقد صیغه نه وي.

۴ـ ارتزاق له بیت المال تامینیږي او اجرت له شخصي مال ورکول کیږي.

۵ـ په رزق کې نیاز او احتیاج د مرتزق شرط دی خو اجرت داسې نه دی.

د قاضي د ارتزاق حکم :

۱.حسینی عاملی، مفتاح الکرامه ج ۴ / ۹۷.

مسالک الافهام ج ۳ / ۸۴.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قاضي د ارتزاق د جواز په برخه کې د اسلام د ټولو علماوو ترمنځ کوم اختلاف نشته. طوسي په مبسوط کې د قاضي د ارتزاق د جواز دليل د علماوو اجماع ښودلې ده او ويلي يې دي، چې: بيت المال د مسلمانانو د مصالحو لپاره دی او قضاوت د مصالحو له جملې نه، چې د هغو له ډېرو ضروري امورو څخه دی، ځکه چې د هغې په وسيله دعوی گانې پای ته رسيږي او د خلکو حقوق ورکول کيږي، مظلوم سره مرسته کيږي او ظالم دفع کيږي.

جواهر کې راغلي دي: که د قاضي ارتزاق د حکم په عوض کې نه وي، بلکې د ده د ژوند د اړتياوو د پوره کېدو لپاره وي بيا کوم اشکال نه لري.

او په تحرير الوسيله کې راغلي دي، چې: پر چا، چې قضاوت واجب عيني نه وي د ده لپاره له بيت المال ارتزاق شته دی او که د چا لپاره قضاوت واجب عيني وي، د قاضي د احتياج په صورت کې د ده ارتزاق له بيت المال جائز دی او د قاضي د غنا او عدم احتياج په صورت کې له اشکال خالي نه دی، که څه هم اقوي لوری يې د ارتزاق جواز دی.

نو د قاضي د فقر په صورت کې چې قضاوت ورته متعين وي او که نه وي ارتزاق يې له بيت المال جواز لري او ويلي يې دي: "فالظاهر جواز الارتزاق مع الفقر مطلقاً سواء تعين عليه القضاء ام لا"[1] يعنې محتاج قاضي ته په

۱. محمد حسن، کتاب القضاء ص ۲۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظاهره له بيت المال ارتزاق جواز لري، قضاوت ورته متعين وي او که نه وي.

په دې دليل:

قاضي د مسلمانانو په امورواو مصالحو همت کوي او د بيت المال لګښت اصولاً د مسلمانانو د مصالحو لپاره دی لکه قضاء، د قرآن تعليم، اذان او ... نور که شارع له بيت المال د ارتزاق جواز ورنه کړي قاضي په عصر او حرج لتاړيږي او په اسلام کې کوم حکم، چې د عسر او حرج موجب شی نشته او سربېره پر دې د لطف له مخې په شارع مقدس لازم دی، چې د ارتزاق اجازه ورکړي، که نه امکان لري، چې قاضي د تنګ لاسۍ لامله لاس په رشوت او اجرت اخيستلو پورې کړي او د امير المؤمنين د مشهورې مکاتبې په دليل چې د اوښ مالک ته يې دستور ورکړی و، چې قضاتو باندې مالي توسعه راولئ چې د رشوت اخيستلو بهانه ورته پيدا نه شي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اهل سنت فقهاوو له نظره د قضاتو ارتزاق :

ابن قدامه په مغني کې راوړي دي، چې : "یجوز للقاضی اخذ الرزق"[۱] یعنې د قاضي لپاره له بیت المال رزق اخستل جواز لري او اکثرو لویانو یې جواز صحیح ګڼلی لکه قاضي شریح ابن سیرین، شافعي او د اهل علم اکثرو علماوو.

بل دلیل دا ، چې دویم خلیفه زید بن ثابت په قضاوت وټاکه. ده ته یې له بیت المال مصرف وټاکه او د ده په وخت کې قاضي شریح ته له بیت المال نه په هره میاشت کې سل درهمه ټاکل شوي وې او کله یې، چې عمار د کوفې د حاکم په توګه وټاکه او عثمان بن حنیف او ابن مسعود یې په قضاوت مقرر کړل، له بیت المال یې هره ورځ یو مږ (ګوسفند) ورته مصرف وټاکه، چې نیم به یې د عمار او نور نیم به یې د عثمان او ابن مسعود وو او کله یې، چې معاذ بن جبل او ابي عبیده شام ته ولېږل هغوی دواړو ته یې ولیکل: په خلکو کې د دوی په څېر صالح خلک قضاوت ته نه پیدا کېږي. له بیت المال څخه دوی ته کافي مصرف ورکړئ.

په مواهب الجلیل کې راغلي دي : "اما الارتزاق من بیت المال، فان من تعین علیه القضاء و هو غنی عن الارتزاق فانه ینهی اخذ العوض علی القضاء" [۲] یعنې که قاضي ته قضاوت ټاکل شوی وي او دې مصارفو ته اړتیا نه لري نو

---

۱. المعني و شرح کبیر ج ۱۱ / ۳۷۲.
۲. مواهب الجلیل، ج ۸ / ۱۱۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حکم مقابل کې عوض اخیستلو نه منع دی، څو مفهوم د دوی د فرمودو داسې دی، چې که قاضي د رزق اخیستلو ته محتاج وي باید رزق اخیستل یې له بیت المال منع نه وي.

شمس الدین سرخسي له حنفي فقهاوو ستر فقیه، د قاضي لپاره له بیت المال ارتزاق جائز ګڼلی او د دوم خلیفه عمل یې بهترین او غوره دلیل بللی ویلي یې دي:

"عن عمر بن الخطاب انه کان یرزق سلیمان بن ربیعه الباهلی عن قضاء کل شهر خمس مائة درهم" [1] یعنې دوم خلیفه سلیمان بن ربیعه باهلی ته د ده د قضاوت لپاره هره میاشت پنځه سوه درهم له بیت المال مصرف ورکول او د خلیفه دا کار غوره دلیل دی پردې چې:

امام له بیت المال نه د قاضي مصرف تامینوي او قاضي، چې هر څومره سروتمند وي خپل مصرف او د خپل عیال مصرف له بیت المال نه اخیستلای شي، هو که د ثروتمندی په صورت کې خپل مصرف له بیت المال وانه خلي د ده لپاره بهتر او غوره دی، په دې دلیل، چې خدای تعالی فرمایلي دي "و من کان غنیا فلیستعففه" [2] سربېره پر دې خپله خلیفه له بیت المال مصرف اخیسته لکه، چې صحابه وو کرامو اول خلیفه ته له بیت الماله مصرف وټاکه او دوه یم خلیفه هم له بیت الماله مصرف اخیسته.

---

۱. سرخسی، المبسوط ج ۱۲ / ۱۰۳.
۲. النساء / ۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت کرغېړن اثرات :

د رشوت خوړلو موضوع یو ستر افت دی، چې له ډېرو پخوانیو زمانو یې نړۍ کې سرایت کړی او په شدت سره مخ په خپرونه کې دی، د رشوت خوړل اجتماعي عدالت له منځه وړي، قوانین له تطبیق کولو پاتې کوي، ظلم، حق تلفي، بې عدالتي، تبعیض او داسې نور کرغېړن کارونه په ټولنه کې ثبتوي او مرتکبین یې په کبیره ګناه اخته کوي. له دې امله د اسلام سپېڅلی مقدس دین رشوت خوړل سخت تقبیح او محکوم کړي دي. ځکه اوس په نړۍ کې دغه بد عمل رسوا او تقبیح شوی دی او د هر چا په نظر کې یې له بد نوم نه کرکه کیږي. خو د رشوت چلوونکو ناولو ګناه ګارانو د رشوت خپرولو لاس نه دی اخیستی. هغوی د رشوت له بوین نوم تېر شوي اوس یې د نورو نومو په ترڅ کې د ځان او هم د بل د غولونې او ټګۍ په توګه سرته رسوي او هغه داسې، چې رشوت خوړونکی او رشوت ورکوونکی له نورو نومونو لکه هدیه، سوغات، ډالۍ، تعارف، حق الزحمه، د حساب حق، د لارې کرایه، د وخت اجوره، انعام او داسې نورو ګړو او تورو نه استفاده کوي او ځانونه په ناپوهۍ کې اچوي. له دې، چې هیڅکله په هیڅ صورت د رشوت د نوم تغیر په نورو ذکر شویو ډول نومونو د هغه په ماهیت کې تغییر نه شي راوستلای.

د هدیې په برخه کې د "اشعث بن قبس" قصه د پند وړ ده، چې د علي رضي الله عنه په محکمه کې یې چا سره دعوا لرله نو پر هغه د بریالیتوب لپاره یې رشوت کې د علي رضي الله عنه کور ته یو لوښی له خوږې حلوا ډک ورووړ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم يې پرې هديه کېښود ، نو علي رضي الله عنه سخت په غوصه شو. ويې ويل: دغه حلوا مې داسې بده راغله لکه مار چې په کې لاړې يا زهر اچولي وي. ويلي يې دي، چې پوښتنه مې ترې وکړه: دا صله ده که زکات يا د خداى تعالى د رضا لپاره؟ وويل: دا هديه ده. ما ورته وويل: ته غواړې، چې ما د خداى تعالى له دين واړوې؟ زما دې په خداى لوړه وي که اووه اقليمه او هر هغه څه، چې اسمانونو لاندې دي ما ته راکړې، چې له خداى جل جلاله نافرماني وکړم او د وربشې پوټکى د مېږي له خولې په ناروا کش کړم، هيڅکله به داسې ونه کړم! [۱]

اسلام د دې لپاره، چې قاضي په پټه به رشوت لتاړ نه شي، داسې لارښوونه يې کړې ده، چې قاضي ته نه ښايي بازار ته لاړ شي څو، چې د ده په تللو، چې له کوم دکان څه شى اخلي د هغه په نرخونو اثر ونه لوېږي او په قضاوت کې د تخفيف کوونکي طرفداري ونه کړي.

رشوت لکه، چې د مخه هم اشاره ورته وشوه د اجتماعي عدالت مهمه مانع او د ټولنې مهلکه ناروغي ده، چې د هغه په توګه رشوت چلوونکى منحرف افراد د خپلو چټلو مقاصدو سرته رسولو لپاره په حرام رشوت قانون ماتوي. څرنګه، چې په پټه اجراء کيږي له دې کبله تر اوږدې مودې پورې سرته رسيږي او د ډېرو مفاسدو لکه ظلم، بې عدالتي، دروغ، چل، ټګي، غلا او نورو ګناهو موجب کيږي؛ نو د رشوت دا ډول بدو تاثيرونو اچولو د مخنيوي او له

---

۱. نهج البلاغه خطبه ۲۲۴ ترجمهٔ دکتور سيد جعفر سهيدى، د عدالت له مجلې د لسم کال ۴۹ ګڼه لړم ۱۳۸۷ د فضل لله احسان له دري ليکنې لنډيز او ژباړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه وړلو لپاره هر عاقل په تعمق د ایندې سنجولو او له رشوت د بچې او روغې ټولنې جوړولو په مقصد د ې خطرناکې ناروغۍ مخنیوي ته په نصیحت، تبلیغ، مسؤلو مقامو ته په اطلاع ورکولو، نیولو او داسې نورو وسایلو ورودانګي مبارزه او مجادله ورسره وکړي څو د رشوت په امحا عدالت او قانون مندي په ټولنه کې ببرته ریښې وزغلوي، وده وکړي او له رشوت خالي روغه ټولنه وروزل شي.

د رشوت د ګناه څېړنه:

د رشوت او د هغه له مفاسدو ګناه له دوه اړخو د څېړنې وړ ده. یو اړخ یې شخصي او فردي دی، چې مرتکب یې د خدای تعالی د غوصې لعنت او عضب مورد ګرځي (العیاذ بالله) لکه، چې په اسلامي معتبرو منابعو کې راغلي دي:

"لعنة الله علی الراشي و المرتشي" یعنې رشوت ورکوونکی او رشوت اخیستونکی د خدای تعالی له رحمت څخه لیرې دي او "لعن رسول الله الراشی و المرتشی" یعنې رسول الله صلی الله علیه وسلم رشوت ورکوونکي او رشوت اخیستونکي باندې لعنت کړی دی.

او "الراشی والمرتشی و الماشی بینهما ملعونون" یعنې رشوت ورکوونکی او رشوت اخیستونکی او هغه څوک، چې د دوی ترمنځ ځي د خدای تعالی له رحمت لیرې دي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په نړۍ (دنیا) کې به هم د رشوت له وضعي آثارو په امن کې نه وي ځکه، چې زمونږ د مسلمانانو په گروهه (عقیده) د حرام مال په خوړلو، چې د انسان په وینې، غوښې او پوستکي کې گډېږي د انسان په روحي او معنوي تربیه او روزنه بد اثر کوي او د انسانیت له مسیر د انحراف موجب گرځي.

رشوت د متوالي نسلونو په روزنه او تربیه د نامطلوبې وضع اثر کوي، داسې، چې د هر انسان نطفه له حرام مال جوړه وي، غوښه، پوستکی او هډوکی یې له حرامو رشد کوي او هغه وجود، چې ثمره یې حرام مال وي هغه معنویت او اخلاقو ته هیڅ تمایل نه لري.

دا ډول انسان د مسخ شوي غوندې وي، چې له خپل طبعي او فطري مسیر وتلی وي او په خلاف د طبعي مسیر یې گام پورته کړی وي. د دوی په برخه کې پیغمبر صلی الله علیه وسلم داسې فرمایلي دي:

"کل لحم نبت عن الحرام فالنار اولی به" یعنې هره غوښه، چې له حرامو ټوکېدلې وي اور ورته ډېر مناسب دی او فرمایلي یې دي:

"ان اخوف ما اخاف علی امتی من بعدی هذه المکاسب الحرام و اشهوه الخفیه و الربا" د رشوت د گناه د مفاسدو لومړی اړخ، چې انفرادي لوری په کې څېړل کېده په همدې ځای پای ته ورسید.

اوس د رشوت د گناه د مفاسدو په دویم اړخ، چې اجتماعي برخه احتوا کوي د هغې په څېړلو پیل کوو. د رشوت د گناه او مفاسدو د دې اړخ څېړنه په مراتبو زیات اهمیت لري او د رشوت مسئلې ته زیاته توجه له همدې اړخه ده، ځکه چې رشوت د ټولنیز نظام روغ اقتصادي بنیادونه او ټینگ پیوندونه

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

سستوي، د بدو او ناوړو اړيکو د خورولو او د ذلت، خوارۍ، فريب او ظلم رواجولو موجب کيږي.

د رشوت مخنيوی :

د رشوت د مخنيوي لومړنی عامل د خپلې صفا مسلمانۍ، تقوا، حيا او شرم دی. هر مسلمان په هره دنده کې، چې وي او خپله ټيکه ټينګه عقيده او تقوی ولري، د پردي مال اخيستل يا تري کومه استفاده کول حرام او د اور سکروټې ګڼي، د رشوت ورکوونکي مجبورول په رشوت ورکولو او د هغه له ازار او ښېراوو ډاريږي، په ټولنه کې د رشو خور نوم په يادولو شرميږي، له خپلې علمي، اسلامي دندې لکه قضا، معلمي، څارنوالي، خطابت ... يا له خپلې بنې لکه پګړۍ، چپن، ږيره يا د خپلې کورنۍ له درانه نوم لکه سيد، پلانی ځی، پلاني خېل، پلانی زوی، پلاني پلار حيا ورځي او له ټولو مخکې له خپل خدای جل جلاله سره ژمنه کوي، چې ته رازق يې، ته څوک بې روزۍ ورکولو نه پرېږدی ما به هم نه وږې کړې او نه تږې او نه به مې حيران او محتاج کړې، بلکې له رشوت ژغورنې او تقوی به مې لا د شتمنۍ چاره او سبب وکړې، او که هيڅ رانه کړې بيا هم چې رشوت دې حرام کړی که هغه وخورم د سزا وړ ګرځم او ستا د سزا په دنيا او آخرت کې هيڅ توان نه لرم او هيڅوک يې توان نه شي لرلې؛ نو که روزۍ کې مې کمی راشي، ولږه به راشي او هغه ولږه تېرول د رشوت له سزا راکولو په مراتبو ښه دي، نو چې وږې شم دا ښه دی له دې، چې دنيا کې د رشوت خور نوم ولرم يا ونيول شم يا بندي يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

طرد یا توبیخ شم او په آخرت ستا لوی ذات ته سر ټیټې او په جزا محکوم او په عذابو اخته شم (استعفرالله). زما څېښتنه ته مو له ناروا کړنو وساته د دنیا او آخرت له عذابو ژغورنه را په برخه کړه. رشوت عموماً دولتي چارو کې منځته راځي د بې شرم او بې حیا، بې تقوا او خدای تعالی نه د نه وېرېدونکو لپاره د دولت له خوا څو کړنې په کار دي.

یو دا، چې د دولت د کم رتبه کارمند او مزدورکار د میاشتنیو اړتیاوو لګښت وسنجول شي، چې په سبا نارې، غرمه نارې او ماښامنۍ یې څومره پیسې لګېږي. د جامو، ترانسپورت، اوبو، برېښنا، سون، د کور کرایه او کور یې څومره کېږي. د بسترې، ناروغیو د تداوي، د ماشومانو د تعلیم او داسې نورو اړتیاو یې څومره کېږي. د هغو مجموعه د معاش په نوم ورکړي او له هغوی د پورته رتبو او درجو خاوندانو ته یې په تناسب معاش لوړ ورته وټاکي.

بل دا، چې د رشوت اخیستونکو لپاره داسې قانون جوړ شي، چې نه رشوت ورکوونکی په رشوت ورکولو وتوانیږي او نه رشوت اخیستونکی هغه واخیستلی شي او نه څوک په کې د واسطه کېدلو توان ولري. بل دا، چې د رشوت د مخنیوي د قانون د تطبیق څارنه وشي.

د اسلام مقدس دین کې هغه ګناهونه، چې ټولنیز اړخونه لري او مهلک ضررونه یې ټولنې ته رسېږي تر هغو ګناهو، چې فردي جنبه لري شدید او سخت نهي او منع شوي دي؛ ځکه، چې په دا ډول ګناهو کولو د ټولنې مصالح خطر کې ولوېږي او د خلکو د مذهبي روحیه د اهانت له نظره خدای

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی سره د کفر غوندې ښودل شوې ده. "و اما الرشا فی الحکم فهوالکفر بالله العظیم" [۱] یعنې رشوت له لوی څښتن تعالی سره د کفر په حکم کې دی.

دغه الفاظ د رشوت د گناه لپاره دي او راښیي، چې رشوت عامل عملاً خدای تعالی سره کفر کې اخته کیږي. دلته او داسې نورو ځایو کې له کفر مراد د گناه شدت او غلطت دی، نه عقیدتي کفر، بلکې کفر ترې مراد دی. یعنې هغسې، چې عقیدتي کافر د اسلام احکامو ته پابندي نه لري رشوت اخیستونکی، چې اسلامي عقیده هم لري، حرمت د رشوت، چې یو اسلامي حکم دی نادیده نیسي، څرنگه، چې د رشوت کلمه د لفظ د دلالت له نظره پراخه معنا لري نو د هغې په مورد کې اختلاف دی. له دې امله ضرور ده، چې معنا یې بیان شي، چې دې برخه کې مختلفو پوښتنو ته ځواب ورکړ شي. نو دا بیان د رشوت د لغوي او اصطلاحي معنا عنوانو لاندې مطالعه او هلته مراجعه وکړئ.

د رشوت خور سزا :

د رشوت اثبات او سزا:

د رشوت سزا له څو لارو کیږي :

۱ـ د دوه شاهدانو په توگه، چې دوی په خپل شهادت کې صادق وي، که د قضا په مجلس کې د رشوت شاهدي ورباندې ووایي رشوت پرې ثابتیږي.

---

۱. شیخ حر عامل، و سای الشیعه ج ۱ ص ۹۲ (مجلهٔ ماه نامه عدالت لسم کال شماره مسلسل ۶۹ / عقرب / ۱۳۸۱، د فضل الله احسان لیکنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲_ د یوه نر او دوه ښځو په شهادت یا د یوه نر د مدعي له قسم سره رشوت ثابتېږي؛ ځکه، چې د رشوت جرم سربېره پر دې، چې معنوي او بدني جرم دی مالي جرم هم دی نو د اثبات روش یې همدا دی.

۳_ په خپله د رشوت اخیستونکي اقرار، چې د رشوت په اخیستلو اقرار وکړي.

۴_ قرائن، چې د قاضي د رشوت په اخیستلو دلالت کوي، لکه د بې مېړه ښځې حامله کېدل، چې د دې په زنا کولو قرینه ده یا لکه له خولې د شرابو د بوي راتلل، چې قرینه یې د شرابي په شراب خوړلو قرینه ده.

د رشوت خور سزا :

د رشوت سزا حدودو کې نشته، بلکې تعزیراً اجرا کیږي، چې په شرع کې خاصه اندازه نه لري، بلکې د سزا اندازه یې د کمیت او کیفیت له پلوه د قاضي رای ته مفوضه ده، چې په عقلي او نقلي معیارونو یې د زمان او مکان په نظر کې نیولو سره په رشوت متهمو اشخاصو ته ټاکي او څرنګه، چې تعزیر مالي او بدني دواړه اړخونه لري له دې امله د رشوت خور سزا په لاندې ډول ورکول کیږي.

۱_ جېل.

۲_ د تاوان ورکول.

۳_ د هغو مالو مصادره، چې په رشوت کې یې اخیستی دی.

۴_ له وظیفې عزل.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ـ په درو وهل.

۶ـ له مالي او سياسي... حقوقو محرومېدل.

۷ـ د هر وخت او هر مكان له شرعي او اصولي قانون سره سم مجازات.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱. القرآن الکریم.

۲. ابی بکر احمد بن الحسین بن علی البیهقی (۴۵۸هـ) السنن الکبری طبع بیروت کال ۱۴۲۴هـ.ق ۲۰۰۲م.

۳. جارالله محمود بن عمر الزمحشری (الفائق فی غریب الحدیث) دریم چاپ دارالفکر کال ۱۳۹۹هـ - ۱۹۷۹م)

۴. ده خدا علی اکبر لغت نامه ده خدا ج ۸/۱۲۰۹)

۵. ابن منظور ابی الفضل جمال الدین لسان العرب مادۀ / شاج ۴.

۶. سرخی ابی بکر محمد بن احمد بن ابی سهل شمس الآئمه (المبسوط) طبع کراچی کال ۱۴۰۷ هـ ق – ۱۹۸۷م)

۷. سید علی ریاض المسائل فی بیان الاحکام بالدلائل انتشارات ال بیت.

۸. صفی پور منتهی الارب ج ۱/ ۴۵۱ د عدالت میاشتنۍ مجله لسم کال شماره (۷۱) کال ۱۳۸۷م.

۹. طرحی فخر الدین – مجمع البحرین ج ۱ / ۱۸۴.

۱۰. ابی الفرج عبدالرحمن بن علی بن الجوزی (غریب الحدیث) طبع بیروت کال ۱۴۰۵هـ.ق ۱۹۸۵م.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ابی محمد عبدالله بن احمد بن محمد بن قدامه المقدسی (م ۵۴۱-۶۲۰هـ) المغنی طبع قاهره کال ۱۴۰۲ هـ - ۱۹۸۲م.
۱۲. العسقلانی ابن حجر (۷۷۲-۷۵۲) فتح الباری شرح صحیح البخاری) طبع دارالفکر کال یې معلوم نه دی. د چاپ کال ۱۹۲۵م.
۱۳. ابی محمد علی بن احمد بن سعید بن حزم (م ۴۵۶هـ) د المحلی، ج ۱۵۷/۹ طبع بیروت کال معلوم نه دی.
۱۴. الفروز ابادی قاموس المحیط.
۱۵. قمی شیخ عباس سفینة البحار ج ۳۶۰/۳.
۱۶. محقق کرکی علی بن الحسین جامع المقاصد فی شرح القواعد انتشارات البیت ج ۴ / ۲۵.
۱۷. المتقی علی بن حسام الدین الهندی (م ۹۷۵هـ) کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال پنځمه طبع بیروت کال ۱۴۰۵هـ.ق – ۱۹۸۵م)
۱۸. شیخ محمد بن الحسن مسائل الشریعه ترجمه و مسائل الشیعه اسلام آباد کال ۱۴۲۱هـ.ق
۱۹. محمد بن علی شوکانی (نیل الاوطار من حدیث سید الخیار بیروت ج ۲۱/۱.
۲۰. المدائنی عبدالحمید بن ابی الحدید (شرح نهج البلاغه) طبع دارالاحیاء کتب العربیه کال ۱۳۵۸هـ.ق -۱۹۲۷م)
۲۱. موسوی سید عبدالکریم ارذلیلی فقه القضاء طبع او کال یې معلوم نه دی.
۲۲. مهدی تراقی جامع السعادات ج ۱۲۵/۲-۱۲۶.
۲۳. نجفی اصفهانی محمد حسن – جواهر الکلام – ج ۴ / ۵۲۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښاد نور تاليفات

۱. د يوولسم ټولګي تفسير د ليسو لپاره، چاپ د پوهنې وزارت.

۲. د نهم ټولګي تفسير د ليسو لپاره، چاپ د پوهنې وزارت.

۳. خير الکلام، د لس زره ټوکه چاپ امر.

۴. لنډ بيان د سورتونو د قرآن.

۵. قرآن پوهنه د خوست شيخ زائد او د ننګرهار پوهنتونونو چاپ.

۶. د قرآن اعجاز.

۷. لغات القرآن.

۸. نبوت او سيرت د افغان پوهنتون چاپ.

۹. د اصول حديث منظومه.

۱۰. د غزواتو احاديث له بخاري نه.

۱۱. ټاکلي احاديث.

۱۲. د قرآن رڼا.

۱۳. د قرائت امامان.

۱۴. ترجمه، تفسير او تاويل.

۱۵. جبار خيل تفسير ناسخ او منسوخ، د پوهنې مطبعې چاپ.

۱۶. توضيح الميراث، د سترې محکمې چاپ.

۱۷. ميراث نامه، د سترې محکمې چاپ

۱۸. روزه، د حج او اوقافو وزارت چاپ.

۱۹. "د ښځو د حقوقو د مساوات څېړنه" د خوست د مطبعې چاپ.

۲۰. حج نامه.

۲۱. حج پوهنه.

۲۲. "د اسلام پنځه بناء" د اسلامي علومو د پوهنتون د څېړنو د مرکز چاپ.

۲۳. د حضرت ياد، د پوهنې مطبعې چاپ.

۲۴. جمال نامه، د کابل پوهنتون لخوا چاپ.

۲۵. ښاد ژوند.

۲۶. د حصارک سوغات.

۲۷. ښکلي اشعار.

۲۸. د حصارک فلکلور لومړی ټوک، چاپ.

۲۹. د حصارک فلکلور دوه يم ټوک، چاپ.

۳۰. د اسلام تاريخ لومړۍ برخه ۱۳ ټولګيو مدرسو ته چاپ.

www.meliltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۱. د اسلام تاریخ دوه یمه برخه ۱۴ ټولګیو مدرسو لپاره.

۳۲. پښتو ادبیات د مدرسو ۱۳ ټولګیو ته چاپ.

۳۳. پښتو ادبیات د مدرسو ۱۴ ټولګیو ته چاپ.

۳۴. دري ادبیات د مدرسو ۱۳ ټولګیو لپاره.

۳۵. دري ادبیات د مدرسو ۱۴ ټولګیو لپاره.

۳۶. عقیده پوهنه.

۳۷. خدای پېژاندنه.

۳۸. اسلامي فرقې.

۳۹. شرک پېژندنه.

۴۰. تجوید پوهنه (د سید جمال الدین پوهنتون ته)

۴۱. یون لیک (د پېښور ایبټ آباد ته)

۴۲. خپلواکي پوهنه د پېښور چاپ.

۴۳. فلسفي درسي بنسټونه، ورځ مجله کې چاپ.

۴۴. جنرال وزیر محمد ګل خان، ورځ مجله کې چاپ.

۴۵. ښاد بیان.

۴۶. پاینبغ.

۴۷. خطبه.

۴۸. د تمبکو زهر.

۴۹. روغ صورت.

۵۰. صحت او عبادت.

۵۱. د ښځې زړه سواندی حال

۵۲. کوچی او ګلالی.

۵۳. لنډۍ

۵۴. ادبي فنون.

۵۵. عربي لنډۍ، د پېښور اکاډمۍ پښتو مجلې چاپ

۵۶. ابتکار.

۵۷. د سید جمال الدین ژوند لیک.

۵۸. صلح.

۵۹. مفقود.

۶۰. مرجع الطلاب شرح ملحة الاعراب.

۶۱. د نصاب الاحتساب څېړنه.

۶۲. تمسک المحتسب

۶۳. الشعر مقدم ام النثر.

۶۴. بحر القصیر فی العروز.

۶۵. پښتو مثنوي المعنوي.

۶۶. البحث.

۶۷. د اطفالو طب، ژباړه.

۶۸. د رسولانو فضیلت، په انګلیسي ژباړه.

۶۹. اسلامي سیاست.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰. مجلة الاحکام بیوع.
۷۱. تفسیر سورة النور.
۷۲. منجد القرآن پښتو عربي.
۷۳. منجد القرآن دري عربي.
۷۴. اسانه پښتو.
۷۵. د نزول سببونه.
۷۶. مالي عبادت.
۷۷. استخاره.
۷۸. اسلامي اقتصاد.
۷۹. د اسلامي تشریع تاریخ.
۸۰. اسلامي جماعتونه.
۸۱. اسلامي طب.
۸۲. اللغة العربیه.
۸۳. پښتو قرئة الرشدیه.
۸۴. الشفاء (د مول)
۸۵. لمونځ په ترجمه.
۸۶. په لمانځه کې قرائت په ناظره.
۸۷. شعر علی کرم الله وجهه.
۸۸. شعر سید جمال الدین.
۸۹. د فقه ۹۹ قاعدې.
۹۰. سوریه.
۹۱. اداري فساد.
۹۲. رشوت او قضاوت د ساپي د مرکز انټرنیټ خپرونه
۹۳. انوار القرآن و اسرار الفرقان من سورة النساء الی آخر و الناس.
۹۴. نوی کال.
۹۵. ښاد عقاید (د سید جمال الدین پوهنتون لپاره)
۹۶. جعفر صادق.
۹۷. د ابو ریحان البیروني د تالیفاتو د یوې برخې بدیعي صنعتونه.
۹۸. پښتو توري.
۹۹. نبوي طب.
۱۰۰. تاریخ اسلام بخش اول د دیني مدرسو ۱۳ ټولګیو ته د پوهنې مطبعې چاپ.
۱۰۱. تاریخ اسلام بخش دوم.
۱۰۲. د عقاید نسفي د شرح پښتو ژباړه.
۱۰۳. لومړنی شعر.
۱۰۴. د پښتنو نسب.
۱۰۵. دعا.
۱۰۶. لیک لیکنې (پښتو انشاء) د ساپي مرکز کې دی.

www.neltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

www.melitahrik.com
0777 400 116

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library